Palestyna i Bliski Wschód

czasopismo poświęcone sprawom gospodarczym
Palestyny i Bliskiego Wschodu
Komitet Redakcyjny:
Leon Lewite Józef Thon

Rok VII Warszawa, Listopad-Grudzień 1938 Nr 11-12

TREŚĆ NUMERU:

Inż. S. JAFFE (TEL-AVIV)
Dyrektor Targów Lewantyńskich.

JISZUW ŻYDOWSKI NA FRONCIE GOSPODARCZYM 1936 — 1938

Straty w ludziach i w majątkach.

Przeszło 2½ roku stoi Jiszu wżydowski w Palestynie w ciężkiej walce. W r. 1936 było zabitych 82, a rannych 369 Żydów, w r. 1937 liczba zabitych była nieco mniejsza, ale i w tym roku było też 32 zabitych i 100 rannych, zaś w r. 1938 liczba zabitych wzrosła: według oficjalnych danych, w ostatnich trzech miesiącach — sierpniu, wrześniu i październiku 1938 r. było 144 zabitych, oraz 234 rannych Żydów. Oprócz ofiar w ludziach — były bardzo znaczne straty w majątkach: podpalenie domów i sklepów żydowskich w dzielnicach arabskich, mieszanych oraz na pograniczach dzielnic żydowskich i arabskich; niszczenie pomp wodnych w pardesach odległych, w małych koloniach; wyrywanie drzew w pardesach, winnicach i lasach, które zostały z takim trudem zasadzone, podpalenie zbóż na polach. Szkody, poniesione tylko w r. 1938, obliczone są na sumę 250.000 funtów pal., z tego 67.000 funtów pal. w plantacjach i zbożach.

Zamiary Arabów zniszczenia podstaw naszej gospodarki.

Ale nie na tym kończy się ciężka próba Palestyny. Strajk arabski, który rozpoczął się od zamknięcia wszystkich sklepów i wstrzymania życia gospodarczego w całej gospodarce arabskiej na okres półroczny, od kwietnia 1936 do października 1936, a następnie nieustanny terror na drogach, zamknięcie portu jaffskiego dla importu i eksportu żydowskiego, zerwanie stosunków gospodarczych między Jiszuwem żydowskim a Arabami, brak bezpieczeństwa — to wszystko wprowadza gospodarkę w kraju w stan ciągłego napięcia i ostrego kryzysu.

Wzrost Jiszuwu i jego samoobrona.

Na szczęście, zdążyła w poprzednich latach zwiększyć liczbę Żydów do 30% ogólnej ludności Palestyny, skoncentrowała w rękach żydowskich obszar 145 tysięcy ha. z ziemi, (aczkolwiek jest to zaledwie 6% ogólnego obszaru, jeżeli nie wziąć pod uwagę obszaru Ber-Szewy, zamieszkałego

wyłącznie przez wędrownych Beduinów — stanowi to 10—11% całego obszaru) — ale nawet ten mały obszar umożliwił Palestynie stawić czoło próbom zagłodzenia. Są różne okręgi — jak np. okolice Tel-Awiwu i inne— gdzie Żydzi stanowią absolutną większość ludności. Większość obszarów nadmorskich od Tel-Awiwu do Akko znajdują się w naszych rękach.

Siły obronne Żydów.

Dzięki temu wszystkiemu mogliśmyodeprzeć ciężkie natarcie. Nie należy do moich obowiązków podkreślać to wszystko, co zostało poczynione przez Jiszuw na polu obrony życia i mienia żydowskiego. Podkreślam tylko, że w końcu r. 1935 przed rozruchami było w policji palestyńskiej: oficerów 61 Anglików, 75 Arabów i 27 Żydów; policjantów — 693 Anglików, 1677 Arabów i 350 Żydów. Obecnie jest oficerów — 76 Anglików, 78 Arabów i 38 Żydów, policjantów — 1116 Anglików, 1850 Arabów i 729 Żydów. Liczba Żydów w policji podwoiła się i oni spełniają obecnie najodpowiedniejsze funkcje; poza tym stworzona została specjalna policja pomocnicza — legalna samoobrona — tzw. „gafirzy", których liczba w końcu 1937 r. osiągnęła 978 osób, otrzymujących zapłatę i 3.881 osób rekrutowanych bez pensji. W r. 1938 liczba ich wzrosła, stworzone zostały „brygady lotne" itp.

Ale nie to jest celem niniejszego artykułu. Jak ustosunkowaliśmy się do trudności gospodarczych?

Próby zagłodzenia Jiszuwu żydowskiego.

Naszym pierwszym zadaniem było przeciwstawić się zamiarom przeszkodzenia nam w stykaniu się z zagranicą, uniemożliwienia nam importu i eksportu przez strajk w portach Palestyny. Port jaffski został dla nas zamknięty. Ale udało nam się zorganizować eksport i import przez port hajfski, port wyposażony w najnowocześniejsze urządzenia i który pod każdym względem przewyższa port jaffski. Przywódcy arabscy zrozumieli to niebezpieczeństwo i starali się przeprowadzić strajk również w porcie hajfskim.

Wniknięcie robotników żydowskich do portu hajfskiego.

Ale tu pomogły nam starania czynione w poprzednich latach zatrudnienia w porcie hajfskim robotników żydowskich. W czasie gdy w porcie jaffskim załoga, tragarze i inni byli Arabami, w porcie hajfskim udało nam się w 1935 r. wprowadzić powyżej 300 robotników Żydów na ogólną

ilość 2.000—2.500 robotników portowych. Ale nawet i ta niewielka stosunkowo ilość robotników zdołała powstrzymać arabskich robotników w tym porcie od przyłączenia się do strajku ogólnego arabskiego, z obawy, że żydowscy robotnicy w zupełności ich zastąpią. Myśmy na tym nie poprzestali. W ciągu 1936 r. wzmocniliśmy nasze pozycje w porcie hajfskim, i rzeczywiście w końcu 1936 liczba żydowskich robotników w Hajfie wzrosła do 1.000 osób, co stanowi ⅓ wszystkich robotników.

Jak zbudowany został port w Tel-Awiwie.

Ale nie na tym skończyła się nasza działalność. Niebezpieczeństwo groziło Jiszuwowi uzależnionemu od jednego portu na północy kraju (Tel-Awiw, Jerozolima, osiedla Jehudy). Po ciężkiej walce i nieustannym nacisku na instytucje rządowe otrzymaliśmy pozwolenie wybudowania nowego portu w Tel-Awiwie. Rząd wprawdzie postawił warunek — że nie tylko nie da żadnego poparcia materialnego portowi, lecz nawet magistrat Tel-Awiwu nie poprzeć materialnie portu i nalleży go budować ze składek i środków prywatnych. Ale Jiszuw żydowski stanął na wysokości zadania. W ciągu 5 dni zebrano w Tel-Awiwie 70.000 funtów (1.750.000 złotych) na budowę portu — i w maju 1936 powstał i stał się faktem dokonanym pierwszy port żydowski na świecie. Z początku było to tylko molo wysunięte w morze, potem zatoka dla zakotwiczenia łódek, grobla portowa, śpichrze. Obecnie mały port tel-awwiski przewyższa już port jaffski pod względem tonażu i pracy. Zatrudnia on 1.000 rodzin robotniczych żydowskich — załogę, tragarzy, szoferów, urzędników portowych. W styczniu 1937 r. pracowało w porcie 15 łódek, obecnie liczba ich doszła do 80. Łódki te są obecnie wyrabiane w dokach i w warsztatach żydowskich w Tel-Awiwie. W sezonie 1936—1937 wysłano zagranicę przez port tel-awiwski 360.000 skrzyń owoców cytrusowych, w 1937—1938 około miliona skrzyń, w sezonie 1938—1939 eksport wyniesie najmniej 2 miliony skrzyń a niektórzy oceniają eksport w tym sezonie na 3 miliony skrzyń. Import towarów przez port tel-awiwski wyniósł w 1936 r. 27.514 ton, czyli 3% ogólnego importu przez wszystkie porty kraju, w 1937 r. — 97.304 tony, czyli 10% całego importu, a w 8 miesiącach 1938 r. (styczeń—sierpień) — 76.777 ton (co wynosi przeciętnie 110—120 tysięcy ton w ciągu całego roku), czyli 16% całego importu (w Jaffie w tymże okresie — 68.155, czyli 14%). Kapitał Towarzystwa Portowego wynosi obecnie sumę 250.000 funt. pal.

W ciągu tego dwulecia wzbogaciliśmy się o 2000 żydowskich robotników portowych w Tel-Awiwie i Hajfie w stosunku do 400—500 w 1935 r., nabyliśmy szereg łodzi, wybudowaliśmy warsztaty okrętowe.

Zwiększenie plonów w gospodarce rolnej i pokrywanie potrzeb Jiszuwu produkcją żydowską.

Naszym drugim zadaniem było — przeciwstawić się próbie zagłodzenia Jiszuwu przez zaprzestanie sprzedaży przez Arabów swoich przetworów wiejskich Żydom. I tu również szliśmy naszą drogą — drogą wysiłków, budowy i trudu. Natychmiast rozszerzyliśmy obszary ogrodów warzywnych i łąk pastewnych, zwiększyliśmy hodowlę drobiu w naszych osiedlach wiejskich. Na początku 1935 r. było w naszych osiedlach 200.000 kur nośnych — w dniu dzisiejszym ilość ich powiększyła się do 300.000. W r. 1934 dostarczyliśmy tylko 22 miliony jaj, w 1937 r. ilość ich wzrosła do 40 milionów, w 1938 r. — do 50 milionów sztuk. Zbiór warzyw w koloniach żydowskich wyniósł w latach ubiegłych 3—4 tysiące ton. W r. 1936 zwiększyliśmy zbiór do 10 tysięcy ton, a w 1937 r. do 15—20 tysięcy ton. Również i zbiór mleka powiększył się z 20—25 milionów litrów w r. 1935 do 30—35 milionów litrów rocznie w roku bieżącym. Przez wzrost naszej produkcji pokryliśmy cały niedobór, wynikły z zahamowania dowozu z wsi arabskiej bez potrzeby zwiększenia importu z zagranicy produktów rolnych w stosunku do lat ubiegłych.

Wzmocnienie przemysłu żydowskiego.

Naszym trzecim zadaniem było — przeciwstawić się próbie zniszczenia naszego przemysłu przez bojkot naszych wyrobów przez klientów arabskich. Z ogólnej wartości przemysłu i rzemiosła żydowskiego w Palestynie — około 8½ miliona funtów (210 milionów złotych), sprzedajemy zagranicę (eksport) za około ½ miliona funtów, za około 7 milionów funtów — klientom żydowskim w samej Palestynie, a za 1 milion — Arabom palestyńskim. Ażeby zapełnić lukę w wysokości miliona funtów, powstałą wskutek braku tego rynku dla naszych artykułów, staraliśmy się zwiększyć zapotrzebowanie samego Jiszuwu żydowskiego, na rachunek towarów zagranicznych, jak również rozwinąć eksport. I tak, już w 1936 r. Palestyna wyeksportowała zagranicę produkty przemysłu palestyńskiego za sumę ŁP. 548 tysięcy w porówaniu z 479 tysięcy ŁP. w 1935 r., a w r. 1937 udało nam się powiększyć eksport do 950 tysięcy ŁP. Również i w r. 1938 eksport nasz nie zmniejszył się w porównaniu z 1937.

Zahamowanie aliji — największą przeszkodą rozwoju gospodarczego.

Dzięki ty mwysiłkom zdołaliśmy uchronić Jiszuw przed poważnymi niebezpieczeństwami. Naturalnie, nie mogliśmy zlikwidować całkowicie kryzysu gospodarczego. Możliwe, że poradzilibyśmy sobie i z kryzysem,

gdyby nie to, że Rząd poszedł na rękę powstańcom przez zmniejszenie „aliji". Zamiast 65.000 osób w r. 1935, w r. 1936 skurczyła się alija do 30.000 osób, a w 1937 r. rząd — aczkolwiek tylko „czasowo" zrezygnował z kryterium pojemności kraju i ograniczył aliję do 10—12 tysięcy osób. W ciągu zaś 8 miesięcy 1938 r. liczba imigrantów żydowskich do Palestyny wyniosła 6.277 wobec 7.865 osób w tychże 8 miesiącach r. 1937.

Rozruchy, ograniczona alija, niewyjaśniona sytuacja polityczna i zamiary rządu nie mogły nie wpłynąć hamująco na ruch inwestycyjny, na sytuację na rynku pieniężnym, kredyt itp. W 1935 r. Żydzi inwestowali w Palestynie w różnych gałęziach gospodarki sumę 12 milionów funtów, w 1936 r. tylko 7 milionów (w budownictwie — 3,7 milionów, w rolnictwie — 1,3 miliona, w przemyśle i transporcie — 1,2 miliona, zakup gruntów — 0,3 miliona, różne — 0,5 miliona), a w 1937 r. — 6 milionów (w budownictwie — 3,1 miliona, w rolnictwie — 1,1 miliona, w przemyśle i transporcie — 1 milion, w gruntach — 0,4 miliona, różne — 0,4 miliona).

Budownictwo — gałęź, która najbardziej ucierpiała w okresie rozruchów.

Gałęzią, która najbardziej ucierpiała, jest budownictwo. Zahamowanie aliji i niewyjaśniona sytuacja polityczna wpłynęły przede wszystkim na ograniczenie ruchu budowlanego. W czterech największych miastach kraju wybudowano w 1935 r. gmachy na obszarze 1.214.608 metrów kwadratowych, czyli przeciętnie 101.217 m² miesięcznie, w 1937 r. na obszarze 577.384 m², czyli 48.115 m² miesięcznie, a w ciągu 8 miesięcy 1938 r. — 277.351 m², czyli 34.660 m² miesięcznie. Wprawdzie główny spadek budownictwa zaznaczył się w arabskiej Jaffie — z 16.000 m² miesięcznie w 1935 r. do 2.983 m² miesięcznie w 1937 r. i 1.860 m² w 1938 — spadek prawie dziewięciokrotny wobec spadku 3 krotnego we wszystkich 4 miastach. Ale i w Tel-Awiwie spadek budownictwa był znaczny:

w 1935 r.	—	37.392	m²	miesięcznie
w 1936 r.	—	21.769	„	„
w 1937 r.	—	15.062	„	„
w 8 mies. 1938 r.	—	15.770	„	„

Podobnie w Hajfie i w Jerozolimie.

Liczba żydowskich robotników budowlanych spadła z 20.000 osób w 1935 r. do 10.000 osób w chwili obecnej, a i ci przeważnie mają pracę częściowo. W związku ze zmniejszeniem się ruchu budowlanego skurczył się również rynek dla produkcyj stolarskich, ślusarskich itp. — przez co i w tych gałęziach widoczny jest spadek.

Druga gałęź, która ucierpiała — to handel.

Drugą gałęzią, która bardzo ucierpiała wskutek kryzysu — to handel, a przede wszystkim handel detaliczny. Należy pamiętać, że i w poprzednich latach handel detaliczny nie był oparty na trwałych podstawach. W Jiszuwie żydowskim zajmuje się handlem 16% wszystkich „pracujących". Wprawdzie Żydzi polscy partycypują w handlu w 35%, Żydzi niemieccy w 50—60% wszystkich „pracujących". Spadek w Jiszuwie odsetka osób trudniących się handlem do 16% jest poważną zdobyczą w drodze normalizacji i uzdrowienia życia gospodarczego narodu żydowskiego. Ale ta zdobycz jest jeszcze nie wystarczająca. Nawet w krajach tak rozwiniętych pod względem przemysłowo-handlowym, jak Francja i Niemcy, liczba trudniących się handlem wynosi 11—14%, we Włoszech tylko 8%, w Polsce — 4%. Wysoki procent Żydów, trudniących się w tych krajach handlem tłumaczy się tym, że handel żydowski obsługuje przeważnie klientelę nieżydowską i nie jest zależny od ilości Żydów. Natomiast handel detaliczny żydowski w Palestynie obsługuje klientelę nieżydowską zaledwie w 15% całego obrotu, opierając się przeważnie na klienteli żydowskiej, a w r. 1936—1937 zamknięty został i ten mały i skurczony rynek nieżydowski.

Miara dochodów poszczególnej osoby w Palestynie.

Niektórzy ekonomiści w Palestynie obliczyli, że ogólne dochody naszego przemysłu i rolnictwa pokrywają w zupełności albo prawie minimum potrzeb osób, zajmujących się daną gałęzią (według cyfr z r. 1936), dochody zaś ogólne handlu pokrywają w przeszło 50% potrzeby zatrudnionych. Innymi słowy, jest nadmiar osób, zatrudnionych w handlu, i należy przyjąć, że z 16% wyżej wspomnianych osób, conajmniej 6% jest „zbytecznych". Wskutek rozruchów nie tylko że ustał zupełnie handel detaliczny z klientelą arabską, co spowodowało zmniejszenie obrotów w żydowskim handlu detalicznym o 10—15%, lecz — co najważniejsze — tysiące robotników budowlanych, którzy w roku 1933—34 najwięcej zarabiali, stali się bezrobotnymi lub robotnikami rolnymi, których zarobek jest o połowę mniejszy, niż robotników budowlanych. Stan ten spowodował zmniejszenie ich siły nabywczej i pogorszenie sytuacji drobnego sklepikarza.

Obrót pieniężny w Palestynie.

Ograniczenie obrotów handlowych i gospodarczych wyraziło się również zmniejszeniem ilości monet, znajdujących się w obiegu w Palestynie.

Obieg pieniędzy, który osiągnął jesienią 1935 r. 5,8 miliona funtów pal., spadł w grudniu 1936 r. do 5,7 miliona funtów, a w grudniu 1937 r. do 4,8 miliona funtów; na tym poziomie pozostał i w maju—sierpniu 1938 r. (nie należy brać pod uwagę nadwyżki w obrocie we wrześniu 1935 r. — lipcu 1936 r. i w sierpniu 1938 r. jako skutku wycofania z banków kapitałów z obawy przed wojną).

Niezachwiane stanowisko banków w Palestynie.

Mimo wszystkie wyżej wyłuszczone przeszkody, gospodarka palestyńska pozostała mocna i niezachwiana. Banki zawsze dobrze wywiązywały się ze swoich zobowiązań wobec klientów nawet w najcięższych okresach runów na banki — zarówno podczas wojny włosko-abisyńskiej, jak i w dniach ostatnich. Banki — „Anglo-Palestine Bank" i „Barclays Bank" — przychodziły w razie potrzeby z pomocą mniejszym bankom, dla umożliwienia im wywiązywania się z ich zobowiązań. Wprawdzie z końcem 1937 r. i w połowie 1938 r. zmniejszyła się znacznie liczba banków — ale jest to tylko wynikiem nowej ustawy bankowej z października 1937 r., która została ogłoszona dla zapobieżenia nadmiernemu wzrostowi liczby małych banków. Według nowej ustawy kapitał zakładowy banku winien wynosić co najmniej 50.000 funtów pal., z czego kapitał gotówkowy (wpłacony) — 25.000 funtów pal. Bankom, utworzonym przed wydaniem nowej ustawy, dana została możność przystosowania się do nowej ustawy w ciągu kilku miesięcy. Wynikiem tego były fuzje szeregu małych banków w większe, likwidacja niektórych banków, lub zamiana małych banków w zwykłe towarzystwa. Liczba banków spadła przeto z 76 w roku 1937 do 55 na dzień 1 stycznia 1938 i do 43 w końcu sierpnia 1938 r. Lecz ten spadek umocnił jedynie i uzdrowił sieć bankową. Kapitał akcyjny wszystkich banków zmniejszył się w okresie od listopada 1937 r. do lipca 1938 r. o 2,8% — z ŁP. 1.176.615 do ŁP. 1.144.003, zaś kapitał rezerwowy i obligacje wzrosły z ŁP. 331.599 do ŁP. 335.325 pomimo spadku ilości banków. Banki starały się nie ograniczać bez specjalnych potrzeb swoich kredytów. Ogólna suma dyskonta i awansów dla klientów w bankach i spółdzielniach kredytowych wynosiła ogółem:

	w bankach	*w spółdzielniach kredytowych*
W końcu kwietnia 1936 r.	ŁP. 9.087.268	ŁP. 3.156.037
W końcu grudnia 1936 r.	ŁP. 9.938.521	ŁP. 3.209.311
W końcu grudnia 1937 r.	ŁP. 10.580.530	ŁP. 3.405.619

Polityka ta doprowadziła do stabilizacji sytuacji. Jedynie w 1938 r. wpłaty zaczęły przewyższać kwoty pożyczek, i sumy dyskonta i awansów zaczynają spadać:

	Banki ŁP.	*Spółdzielnie* ŁP.
Grudzień 1937 r.	10.580.530	3.405.619
Styczeń 1938	10.290.097	3.433.593
Luty „	10.159.168	3.413.595
Marzec „	10.068.948	3.406.662
Kwiecień „	9.845.545	3.416.780
Maj „	9.717.515	3.397.377
Czerwiec „	9.735.542	3.426.913
Lipiec „	9.720.917	3.451.390
Sierpień „	9.920.940	3.390.604

W roku 1935, czyli w okresie największego nasilenia gospodarczego, ilość weksli protestowanych wynosiła 7.264, czyli 605 miesięcznie. W roku 1936 wzrosła ilość weksli protestowanych do 10.111, czyli 843 miesięcznie (wzrost o 40% w stosunku do roku 1935), w roku 1937 daje się jednak do zanotowania spadek do ilości podobnie, jak w r. 1937: 7.987 czyli 666 miesięcznie, w ciągu zaś 8 miesięcy 1938 r. ilość weksli protestowanych wyniosła 5.564, czyli przeciętnie 695 miesięcznie. A więc, udało się w ciągu 1937—1938 r. (oprócz roku 1936) utrzymać na tym samym poziomie rynek kredytowy.

Mała ilość bankructw — dowód stałości gospodarki palestyńskiej.

Do roku 1936 nie prowadzono statystyki bankructw w Palestynie. Od roku 1936 ilość bankructw przedstawia się następująco:

	Ilość bankructw i ich likwidacja	*Nadwyżka pasywów nad aktywami*
1936 r.	13	ŁP. 109.279
1937 „	66	„ 150.108
8 mies. 1938 „	62	„ 49.920

czyli przeciętnie miesięcznie:

1936 r.	1	ŁP. 9.106
1937 „	5½	„ 12.509
1938 „	8	„ 6.240

Ilość bankructw wzrosła więc w r. 1937 i 1938, jeżeli się jednak weźmie pod uwagę nie ilość bankructw a sumę, to się okaże, że w rż 1937 był nieznaczny wzrost, zaś w 1938 — poważny spadek bankructw.

Ciekawy jest podział bankructw według gałęzi gospodarki:

	1936	1937	1938 (5 mies.)
w przemyśle	3	7	2
w rzemiośle	1	7	7
w bankowości i ubezpiecz.	—	2	2
w transporcie	—	5	3
w handlu	6	24	18
reszta (budown., rolnictwo, restauracje itp.)	2	21	14

Ilość bankructw potwierdza wszystko wyżej wspomniane — że handel był najsłabszym punktem naszego frontu gospodarczego. Bankructwa handlowe stanowiły lwią część bankructw, i w r. 1937 zwiększyły się czterokrotnie w stosunku do r. 1936, zaś w r. 1938 prawie dwukrotnie w stosunku do 1937 r. W tymże okresie ogólna ilość bankructw nie była zbyt wielka, i jeżeli wzrosła ona w 1937 r. pięciokrotnie wobec 1936 roku, to w r. 1938 spadła w stosunku do roku ubiegłego.

Zdobycze przemysłu żydowskiego w okresie rozruchów.

I faktycznie, jak wykazały obliczenia przemysłu żydowskiego, dokonane w końcu 1938 r. — przemysł pozostaje na tymże poziomie, jaki zaznaczył się w latach prosperity.

Oznaką pomyślnego stanu przemysłu jest import maszyn przemysłowych do Palestyny i zużycie prądu dla celów przemysłowych. Import maszyn wykazuje w latach ostatnich następujące zmiany:

1935	ŁP. 991.792
1936	„ 555.348
1937	„ 711.411

Jak z powyższego wynika, w r. 1936 spadek importu maszyn wyniósł 45% w stosunku do r. 1935, a w 1937 r. nastąpił wzrost w stosunku do 1936 r. o 28%, pomimo to import maszyn w r. 1937 jest o 28% niższy od importu w r. 1935.

W 1938 r. import maszyn w pierwszych miesiącach wzrasta w stosunku do tegoż okresu 1937 r., w następnych zaś miesiącach spada. Jed-

nakże w ciągu pierwszych 7 miesięcy rb. import osiąga sumę ŁP. 342.638, tzn. dochodzi prawie że do wysokości tegoż okresu r. 1937 (mniej 0,4%).

Podkreślić jednak należy, że import maszyn nie przedstawia właściwie całkowicie stanu przemysłu, wskazuje jedynie na rozszerzenie już istniejących przedsiębiorstw lub powstanie nowych. W tych ostatnich nastąpił bezsprzecznie spadek w ostatnich latach w porównaniu z latami 1934—1935.

Zużycie prądu natomiast dla celów przemysłowych nadal wzrosło, co wykazuje poniższa tabela:

1935	23.024.339	kw/godz.		
1936	27.128.233	„ „	wzrost	17%
1937	30.478.364	„ „	„	12%

W roku 1938 w pierwszych 6 miesiącach był dodatkowy wzrost zużycia prądu dla siły w 12% w porównaniu z 1937 r.

W r. 1937 przeprowadzono statystykę przemysłu żydowskiego. W roku największego prosperity — w 1935 r. — przemysł i rzemiosło żydowskie, według obliczeń Agencji Żydowskiej dla Palestyny, obejmowały 5.000 przedsiębiorstw, zatrudniających 32.830 robotników, z produkcją roczną ŁP. 8.654.000. Statystyka za r. 1937 wykazała, że ilość przedsiębiorstw przemysłowych wynosiła 5.606, zatrudniających 30.040 pracowników z produkcją roczną ŁP. 9.109.000. A więc, po szeregu lat nieustannego rozwoju, po raz pierwszy w 1937 r. spadła ilość zatrudnionych, aczkolwiek spadek wyniósł tylko 8,6%, i to przeważnie w produkcji materiałów budowlanych. Statystyka ta potwierdziła, że mimo trudności politycznych, spadku w budownictwie, wstrząsów gospodarczych — przemysł utrzymał się na poziomie i produkcja nie spadła, aczkolwiek rozwój jej został zahamowany. Spadkowi ilości zatrudnionych można przeciwstawić zwiększenie zużycia prądu i produktywizacji pracy.

W r. 1938 rząd palestyński przystąpił do sporządzenia „indeksu zatrudnień" na zasadzie cyfr, otrzymanych od 339 typowych fabryk z różnych gałęzi przemysłu, zatrudniających razem 12.000 robotników. Według tych cyfr, również i w r. 1938 była tendencja zmniejszenia się liczby zatrudnionych, ale spadek ten był minimalny. W kwietniu liczba zatrudnionych zmniejszyła się o 3% w stosunku do stycznia 1938 r., a w maju osiągnęła a nawet przewyższyła znowu poziom stycznia. W lipcu rb. liczba zatrudnionych zmniejszyła się o 7,4% w stosunku do stycznia rb.

Reasumując powyższe widzimy, że kryzys r. 1936—1938 wpłynął w dużej mierze na stan handlu detalicznego i doprowadził do dużego zmniejszenia się robót budowlanych. Siła nabywcza Jiszuwu zmniejszyła się. Mimo to jednak nie zanotowano spadku w przemyśle. Dzięki zwiększenia się

zużycia produkcji palestyńskiej przez sam Jiszuw i dzięki rozwojowi eksportu udało się przemysłowi palestyńskiemu utrzymać się na poziomie. osiągniętym w r. 1935 i uchronić się od zbytniego spadku ilości zatrudnionych — poza przemysłem budowlanym, który najbardziej ucierpiał.

Rozwój przemysłu cytrusowego.

Jeszcze jedną poważną gałęzią produkcji palestyńskiej — poza budownictwem, handlem i przemysłem, — zależną od wpływów koniunkturalnych, jest przemysł cytrusowy, który utrzymuje bezpośrednio 5.000 rodzin plantatorów żydowskich i około 10.000 robotników żydowskich, poza tym pośrednio poważną ilość handlujących, przemysłowców itp. Wprawdzie stan tej gałęzi produkcji nie jest tak bardzo zależny od sytuacji w kraju, albowiem 80—90% całej produkcji eksportowane jest zagranicę. Ale i tu były czynione próby zniszczenia tej produkcji. Arabowie przede wszystkim postanowili zniszczyć przemysł cytrusowy przez zmuszenie robotników arabskich zaprzestania pracy w pardesach żydowskich. I jeżeli pewna ilość robotników arabskich porzuciła pracę (część robotników pracowała nadal mimo nacisku terorystów), pomogło to tylko urzeczywistnić postulat pracy żydowskiej. Rzeczywiście, w sezonie 1935/1936 plantatorzy żydowscy zatrudnili około 5.000—6.000 robotników żydowskich, a w sezonie 1936/1937 i 1937/1938 około 14—15 tysięcy robotników w sezonie i 10.000 w innych miesiącach i nie zaobserwowano żadnych przeszkód. Zamknięcie portu jaffskiego (przeważna liczba pardesów znajduje się w okolicach Jaffy—Tel-Awiwu) miało być drugim ciosem — ale zakończenie budowy szosy z Tel-Awiwu do Hajfy i budowa portu w Tel-Awiwie zupełnie sparaliżowały te zamiary. W ten sposób eksport również nie ucierpiał. W sezonie 1936/37 były poważne przeszkody, ale zależne od sytuacji na rynkach światowych i od warunków atmosferycznych. Co się tyczy sytuacji na rynkach— to Niemcy w sezonie 1936/37 zaprzestały zupełnie importować pomarańcze palestyńskie, w Anglii zaś ujemny wpływ wywarła konkurencja Hiszpanii, która chcąc zdobyć za wszelką cenę obcą walutę, sprzedawała swoje owoce po każdej nawet najniższej cenie. Poza tym nieodpowiednie warunki atmosferyczne (obfite deszcze), jak również nieuwaga przy pakowaniu i wysyłce owoców spowodowały gnicie owoców prawie w 25% (normalnie wynosi zepsucie owoców 5%). Skutek był taki, że część owoców w ogóle nie mogła być sprzedana, niezepsuta zaś część została sprzedana po niższej cenie. Sezon 1936/37 zakończył się więc dla plantatorów grejpfrutów i pomarańczy z młodych plantacyj poważną stratą, dla plantatorów pomarańczy zaś ze starych plantacyj — zyskiem; przemysł cytrusowy pokrył w tym sezonie wydatki, mimo że żaden plantator nie miał czystego zysku.

Niespełnione przewidywania pesymistów.

Pesymiści przewidywali, że dla tej gałęzi produkcji palestyńskiej nie ma już żadnych widoków rozwoju. I oto w sezonie 1937/38 wszystkie ich przewidywania spaliły się na panewce. Pomimo dużej ilości owoców — 11.400.000 skrzyń — owoce sprzedane zostały po niezłych cenach, a przeciętna cena była o 1½ szylinga na skrzyni wyższa, aniżeli w sezonie poprzednim. Gnicie cytrusów spadło również do normalnego poziomu. W sezonie 1937/38 plantatorzy żydowscy mieli już, po pokryciu kosztów produkcji, czysty zysk w wysokości pół miliona funtów. Sezon 1938/39 ma również dobre perspektywy. Plon wzrósł do 14 milionów skrzyń — stan owoców jest dobry, a warunki na rynkach zagranicznych odpowiednie. Dobry sezon cytrusowy daje nie tylko lepszy dochód plantatorom, lecz powoduje również przypływ pieniędzy z zagranicy dla gospodarki palestyńskiej i zwiększenie zapotrzebowania na towary, związane z plantacjami. Rzeczywiście, po sezonie cytrusowym 1937/38, daje się zaobserwować poważny wzrost obrotu pieniężnego i zwiększenie wkładów w bankach.

Ogólne wnioski.

Biorąc pod uwagę nieustanny terror należy podkreślić: że mimo ciężkiej sytuacji i ciągłego natarcia ze strony arabskich szowinistów, popieranych przez Hitlera i Mussoliniego i przez wielu przyjaciół spośród konserwatystów angielskich, mimo napadów na szosach, aktów terroru, podpaleń, usiłowań paraliżowania normalnego życia gospodarczego, potrzeby dbania w pierwszym rzędzie o ochronę i obronę kraju, ograniczenia aliji — kroczyliśmy wciąż naprzód.

Wzrost Jiszuwu.

Przede wszystkim zwiększył się sam Jiszuw. W końcu 1935 r. stanowiliśmy 375.000 osób w kraju, w końcu 1936 r. — 404.000 osób, w końcu 1937 r. 416.000, a obecnie liczba Żydów wynosi 430.000 osób. Również i procentowo liczba Żydów wzrosła aczkolwiek powoli w stosunku do ludności kraju. W końcu 1935 r. stanowiliśmy 28,2%, w końcu 1936 r. — 29,1%, w końcu 1937 r. — 29,3% (zaliczając również do ogólnej liczby ludności Beduinów). Wzrósł również obszar gruntów, znajdujących się w posiadaniu żydowskim.

Wzrost obszaru zamieszkiwania.

Aczkolwiek osoby prywatne nie nabyły wiele w ostatnich latach

(w październiku 1937 r. — wrześniu 1938 r. zakupiono przez osoby i organizacje prywatne około 10.000 dunamów w okręgu Ber-Szeba i około 5.000 dunamów w innych okręgach), ale lwią część gruntów nabył Keren Kajemet Leisrael. Na ogół żydowski stan posiadania (gruntów) wzbogacił się w roku 1936 o 18.146 dunamów, w 1937 r. o 29.367 dunamów, a w 8 miesiącach 1938 r. o dalsze 24.301 dunamów. Ogółem (według cyfr Państwowego Urzędu Ziemskiego) stan posiadania żydowskiego gruntów wzrósł w ciągu 2 lat i 8 miesięcy (styczeń 1936 — sierpień 1938) o 73.000 dunamów. Należy dodać, że cyfry te są nieco niższe od rzeczywistych, gdyż obszar nabyty w tym czasie jest nie mniejszy niż 80.000 dunamów.

Ogółem znajdowało się w posiadaniu Żydów z końcem r. 1937 1.267.000 dunamów ziemi, oprócz 160.000 dunamów, będących w posiadaniu towarzystw żydowskich, otrzymanych od rządu (obejmuje obszar Chuli).

Poszukiwania wody.

Staramy się również zużytkować bardziej odpowiednio ziemię, będącą w naszym posiadaniu. Prowadzone są nadal poszukiwania wody, a w warunkach palestyńskich jeden dunam ziemi, posiadającej wodę, ma tę samą wartość co 4—5 dunamów ziemi, nie posiadającej wody. W ciągu ostatniego roku przeprowadzili w koloniach żydowskich wiercenie 38 studzien o łącznej głębokości 3.000 metrów (najgłębsza studnia 400 metrów), dających w sumie 4.800 m³ wody na godz. Jest to ilość wystarczająca do nawodnienia 20.—24.000 dunamów ziemi dodatkowo.

Towarzystwo „Mekorot", które założone zostało i rozpoczęło swoją działalność w r. 1937 (założone przez tow. „Nir", Keren Kajemet Leisrael i Keren Hajesod), zakończyło realizację pierwszej części swego programu— nawodnienia zachodniego Emeku aż do Gewet. Zostały już wykopane studnie w okolicach Karmelu, przeprowadzono rurociąg długości 20 km od tych studzien wzdłuż Emeku i wybudowano centralną stację wodociągową. Z zakończeniem całej sieci powstała możliwość nawodnienia jeszcze 10.000 dunamów w zachodnim Emeku, które dotychczas prawie zupełnie nie korzystały z sztucznego nawodnienia. W przyszłości można będzie — przez niewielkie inwestycje — zwiększyć jeszcze bardziej sieć wodociągową, co umożliwi nawodnienie dalszych 6.000 dunamów. Pełny program przewiduje nawodnienie obszaru 40.000 dunamów.

Również towarzystwa „Palestine Agriculture Setlement Association", założone przez Keren Hajesod w r. 1936, przeprowadziło plany nawodnienia za sumę ŁP. 76.000 w 18 gospodarstwach przeważnie w Emek Hejfer i w innych osiedlach Sarony i Judei, i tym samym powiększyło ilość nawodnionych terenów i jeszcze 10.000 dunamów. Również i inne towarzystwa działały na polu sztucznego nawadniania.

Drogami zwycięstwa nowych osiedli.

W okresie tym zostały założone nowe osiedla. Szczególnie zasługują na podkreślenie kolonie, które założone zostały na zupełnie nowych dla Jiszuwu obszarach. Na obszarze Beisanu, który zajmuje 300.000 dunamów, dotychczas istniały tylko kolonie na granicy zachodniej (Bet-Alfa, Chefci Ba) i na granicy wschodniej (Gesher i in.), ale na samym obszarze Beisanu niewtargnęłą noga żydowskiego kolonisty do lat ostatnich. Obecnie — od końca 1936 r. do dnia dzisiejszego — powstał na ty mobszarze szereg kolonij jak „Nir Dawid", Sdej Nahum, Tirat Zwi, Maoz. Z drugiej strony w okręgu Akko, dotarli koloniści żydowscy do górnej Galilei i wznieśli tu po raz pierwszy kolonię Hanitę. Cały szereg nowych osiedli powstał w górach i dolinach, na północy i na południu. Ogółem założono od połowy 1936 r. do połowy 1937 r. 19 nowych osiedli, a w okresie sierpień 1937 — sierpień 1938 — jeszcze 10 nowych osiedli rolnych. W ciągu całego okresu rozruchów założono przeszło 30 kolonij na obszarze 75.000 dunamów, przeznaczonych dla 2.000 rodzin. Już obecnie liczba mieszkańców w tych punktach wynosi 2.500 osób, z czego 2.000 dorosłych.

Ogólna ilość osiedli (poza miastami) wynosiła z końcem 1935 r. — 198, w końcu 1936 — 205, obecnie wynosi 230.

Ilość Żydów w Palestynie (miasto i wieś).

Rozwój osadnictwa nowego z jednej strony i wzrost ilości robotników żydowskich w rolnictwie prywatnym z drugiej strony, doprowadziło do tego, że po okresie spadku odsetka mieszkańców osiedli w stosunku do ogólnej ilości mieszkańców Jiszuwu w okresie od 1933 do 1935 r., od r. 1936 nastąpił wzrost procentowy osiedli wiejskich. W 1931 r. rolnicy stanowili 18,5% całego aktywnego Jiszuwu, w końcu 1935 r. procent ten spadł do 16%. Obecnie ludność wiejska stanowi 20—21% całego aktywnego Jiszuwu.

Wieś żydowska obejmowała w końcu 1931 r. 41.000 mieszkańców, czyli 24% całego Jiszuwu. Obecnie — jak wykazały statystyki sporządzone w Tel-Awiwie, Hajfie i Jaffie w pierwszej połowie 1938 r. — mieszkają łącznie w tych 3 miastach wraz z okolicznymi miejscowościami miejskimi 212.000 Żydów, razem zaś z miastami Jerozolima, Safed, Ramat-Gan i Bnej-Brak ludność miejska wynosi 310.000 mieszkańców, a ludność wiejska 120.000, czyli 28% całego Jiszuwu.

Rozwój rolnictwa żydowskiego wykazują również poniższe cyfry. W 1934 r. rolnictwo żydowskie pokrywało ogólne zapotrzebowanie Jiszuwu w 20% na jaja, obecnie w 40%. W r. 1935 pokrywało w 25% zapotrzebowania na jarzyny, obecnie w 50%, podobny postęp daje się zauważyć również w wytwórczości mleka. (Braki zostają uzupełniane przez import z zagranicy).

Podkreśliliśmy już zdobycze na polu przemysłu, ochronę poziomu produkcji, postęp w technice (rozwój elektryfikacji), rozwój eksportu itd.

Dodając do powyższego powstanie portu w Tel-Awiwie i zakończenie budowy najważniejszych szos, jak np. szosy Hajfa—Tel-Awiw, i szosy wzdłuż Emeku — widzimy, w jakie mierze udało nam się nie tylko obronić nasze pozycje, ale również wzmocnić je, rozszerzyć i zwiększyć nawet w tym ciężkim dla nas okresie.

A. GOLDWATER
Generalny Dyrektor Palestine Corporation Ltd.

PRZETWÓRCZY PRZEMYSŁ CYTRUSOWY W PALESTYNIE

Ciężka sytuacja przemysłu cytrusowego w Palestynie, w którym zainwestowano powyżej ŁP. 20 milionów, i który obecnie napotyka na konkurencję na wszystkich rynkach świata, nie jest całkowicie winą plantatorów. Wprost przeciwnie, plantatorzy poczynili duże kroki naprzód w organizacji rynków zagranicznych dla eksportu swych owoców, których produkcja zwiększyła się prawie sześciokrotnie (z 2-ch do 12 milionów skrzynek) w ciągu 10 lat i około 45% z tego jest sprzedawana za granicą za pośrednictwem spółdzielni i innych podobnych organizacyj. Wskazanym więc dla nich rozszerzenie działalności tych spółdzielni, ażeby zbywały większe ilości owoców.

Na razie wysiłki te dotyczą owoców produkowanych w plantacjach żydowskich, i Rząd ma w uwadze zorganizowanie specjalnego komitetu „Citrus Transportation and Marketing Committee“ — dla uregulowania transportu morskiego i terminów wysyłek owoców do miejsc przeznaczenia. Jeśli plan ten zostanie przeprowadzony będzie musiał przejść dłuższy proces ewolucji rozwiązania problemu zbytu owoców nadających się do eksportu.

Następnie plantatorzy zainteresowali się chociaż w minimalnym stopniu zbytem resztek owoców, tj. owoców nienadających się do eksportu, i ich wykorzystania dla produkcji produktów pochodnych.

Wzrost ilości owoców nienadających się do eksportu.

Wraz ze wzrostem obszaru pod uprawę owoców cytrusowych, poczynając od roku 1929, nastąpił wzrost zbiorów w 6 lub 7 lat później. Wraz z podobnym rozwojem tej gałęzi rolnictwa w innych krajach, przemysł

cytrusowy zwrócił baczniejszą uwagę na selekcję owoców na eksport dla utrzymania rynków zagranicznych (i rozszerzenia ich), pod względem lepszego wyglądu i jakości owocu. Selekcja ta, która odbywa się pod kontrolą Fruit Inspection Service, zapewniała tylko jakość i rozmiar owoców eksportowanych, co wkrótce okazało się, że jest to tylko półśrodek. W ustawie „Fruit Export Ordinance" — na propozycję przemysłu, został zabroniony eksport pewnych rozmiarów owoców, rozmiary pomarańczy tzw. 100 i grejpfrutów 54/60 wpływają na zredukowanie ilości owoców nadających się do eksportowania. Proces selekcji będzie nadal się odbywał do wstrzymania eksportu następnego rozmiaru owoców, a mianowicie przy pomarańczach 120.

Te ograniczone środki winny pomóc w utrzymaniu rynków i mają pomyślny wpływ na ceny, lecz każdy czynnik, wstrzymujący eksport wpływa na zwiększenie nadwyżek (owoców nienadających się do eksportu) i podnosi trudności plantatorów w zbyciu tychże. Nadwyżka ta osiągnęła już takie ilości, że plantatorzy nie mogli skorzystać z nich za pośrednictwem istniejących kanałów. Przedstawia to obecnie około 20—22% ilości owoców eksportowanych, i będzie przewyższać ⅓, gdy dojdą do tego rozmiary 120, wycofane z eksportu. Z biegiem czasu wraz ze starzeniem się drzew owocowych, ilość większych owoców zmniejszy się i nastąpi odpowiedni wzrost owoców nadających się do eksportu, obliczanych na 22,5 miliona skrzynek, wówczas gdy wszystkie zaplantowane drzewa obrodzą. Jednakże ilość absolutna owoców nienadających się do eksportu nie będzie zmniejszona głównie wskutek warunków klimatycznych i wysokiego stopnia selekcji, która będzie wtedy głównym czynnikiem. Z pewnością można stwierdzić, iż ilość ta nie będzie mniejsza od 3 milionów skrzynek, tj. 100.000 ton.

Rozwiązanie problemu.

Istnieją jedynie dwa sposoby dla rozwiązania zagadnienia nadwyżki owoców nienadających się na eksport, a mianowicie przez sprzedaż ich dla konsumcji wewnętrznej lub w postaci owoców świeżych, w krajach sąsiednich ew. też przez produkcję ich na przetwory owocowe.

Poprzednio ograniczano się do rozwiązania tego problemu przy zastosowaniu pierwszego sposobu, i tak Związek Farmerów proponował w związku z powyższym wprowadzenie zakazu importu owoców świeżych lub też nałożenie na nie ceł prohibicyjnych w okresie sezonu cytrusowego w Palestynie. Projekt ten jednak nie został przyjęty przez rząd palestyński. Przez wprowadzenie powyższego rozporządzenia możnaby było tylko ograniczyć konkurencję owoców importowanych z owocami cytrusowymi, ale nigdy nie możnaby było rozwiązać przez to całości zagadnienia, jakoże spożycie wewnętrzne może wzrosnąć tylko do pewnego stopnia, t. j. do

punktu nasycenia. Przykładem tego jest Syria, która posiada ludność 3 razy większą od Palestyny i korzysta z „wolnych drzwi“ w stosunku do produkcji palestyńskiej. W ten sposób 1/3 nadwyżki owoców nienadających się do eksportu przez umiejętną organizację została sprzedana w sezonie 1937/38 do tego kraju, bez względu na trudności transportowe. Związek winien był raczej wskazać rządowi jak ujemnie na ceny owoców wpływają cła pobierane na benzynę i samochody ciężarowe, które w wyniku podrażają koszty transportu.

Do roku 1935, gdy nadwyżki owoców nienadających się do eksportu były stosunkowo małe, i dość łatwe do uplasowania na rynku wewnętrznym lub rynkach krajów sąsiednich, nie zwracano większej uwagi na rozwiązanie tego zagadnienia. Spółdzielnie i inne podobne instytucje interesowały się wyłącznie owocami, nadającymi się na eksport, a w sprawie owoców nienadających się na eksport pozostawiali swoim członkom dowolność w dysponowaniu. Dopiero w roku 1937/38, gdy sprawa ta stała się bardziej paląca wskutek coraz bardziej zwiększających się ilości tych nadwyżek owoców, sprzedaż tych owoców została zcentralizowana za pośrednictwem specjalnej w tym celu powołanej instytucji „Pri Haaretz, Ltd..

Wyniki osiągnięte przez tę organizację rozczarowały spoczątku plantatorów, którzy spodziewali się o wiele większych dochodów. Otrzymali oni 260 milsów za tonę tylko, ale zawdzięczają oni tej organizacji, iż udało im się zdobyć dla tych owoców rynek Syrii i Libanu.

Cena hurtowa osiągana przez organizację „Pri Haaretz, Ltd.“ wynosiła w roku 1937/38 ŁP. 1.110 za tonę. Dochód netto plantatora wyniósł ŁP. 0,260. Pozostałe ŁP. 0.850 obejmowało ŁP. 0.562 za transport (ŁP. 0.350 milsów przeciętnie za transport w Palestynie, i ŁP. 0.212 za transport morski do Syrii), t.j. 50,6%, cła, opłaty aprowizacyjne, spedycyjne i tp.— ŁP. 0,208 t.j. 18.7%; wydatki administracyjne — ŁP. 0,026 oraz opłaty rządowe — ŁP. 0,054 od każdej sprzedanej tony owoców.

Przeciętne koszty transportu (obciążające okooł 1/3 ilości owoców, sprzedawanych do Syrii) stanowią powyżej 50% sumy cen hurtowych i są przeto jednym z decydujących czynników przy zbyciu tego owocu, nienadającego się do eksportu. Oopóki obecne ceny nie mogą ulec poprawie, plantatorzy nie mogą się spodziewać uzyskania dobrych rezultatów. W związku z powyższym wpłynęły do rządu projekty wprowadzenia zwrotów ceł z tytułu używania benzyny przy transporcie tych owoców, co dałoby plantatorowi dodatkowych 50 milsów na tonie. Cyfra ta została wykalkulowana na podstawie danych dostarczonych przez przedsiębiorstwa transportowe a mianowicie: zużycie 4 balonów benzyny na 200 km. ton. cło od powyższej ilości benzyny wynosi 219 milsów. Przeciętna przestrzeń dla przewozu tych owoców została obliczona na 40 — 45 km. Bezpośrednia pomoc rządu winna iść w kierunku poparcia przemysłu cytru-

sowego przez zwolnienie z opłat celnych. Przyczyniłoby się to do opłacalności eksportu powyższych owoców. Palestyna ma już precedens w zwolnieniu nowych plantacji cytrusowych z wiejskiego podatku majątkowego za pierwsze sześć lat. Ulgi na rzecz przemysłu wysuwane obecnie nie tlyko przyczyniłyby się do zredukowania kosztów w początkowych stadiach plantacyj i nietylko wpłynęłyby na rozszerzenie rynku owocowego ale również dałyby możność zaopatrywania w surowce dla przemysłu owocowo przetwórczego.

Jakiekolwiek byłyby wyniki akcji przemysłu dla zwiększenia sprzedaży nadwyżki owoców dla konsumcji, zostanie jeszcze duża ilość owoców nie nadających się do eksportu. Towarzystwo Pri Haaretz Ltd. w sprawozdaniu swoim za rok 1937/38 obliczyło ilość owoców nie nadających się do eksportu w sezonie 1938/39 na 15.000 — 20.000 ton (z całej ilości jedynie około 50.000 ton jest odpowiednich na sprzedaż zorganizowaną) na które spółdzielnia powyższa nie widzi możliwości zbytu i dlatego proponowała zniszczenie ich. Kraj taki, jak Palestyna, ubogi w surowce musi skierować swoje wysiłki na handlowe wykorzystanie każdego produktu nadające go się do procesów przemysłowych. Dlatego też nadwyżka owoców, która w innym wypadku musiałaby być zniszczona, powinna być w Palestynie zastosawana w przemyśle przetworów owocowych. Przemysłowe przedsiębiorstwa tego rodzaju jednak mogą być założone i utrzymane dzięki zjednoczonym wysiłkom plantatorów rządu, i towarzystw transportowych i elektrycznych dopóki usamodzielniają się.

Podczas okresu rozwoju i w okresie, dopóki przemysł stanie na zdrowych podstawach, pomoc rządowa zarówno w wypadku sprzedaży świeżych owoców, jak i dla celów eksperymentalnych, będzie zasadnicza; przedsiębiorstwa transportowe i elektryczne również będą musiały udzielić specjalnych koncesyj dla tej gałęzi przemysłu, prawdopodobnie przez znaczne zniżki kosztów transportowych. Wszystkie zainteresowane grupy będą musiały dołożyć wszelkich starań dla założenia tego przemysłu i, jeśli się to uda, przemysł ten zwiększy zdolności eksportowe kraju i zwiększy pośrednio i bezpośrednio zatrudnienie robotników, mieszkających na terenach wiejskich, gdzie przemysł będzie się koncentrował. Są to przesłanki, oparte nietylko na doświadczeniu, o ile dotyczy to Palestyny samej, lecz również na podstawie doświadczeń amerykańskiego przemysłu przetwórczego, zjednoczonego w „Exchange Orange Products Company“ w Kalifornii. Towarzystwo to przeprowadziło w r. 1920 po pięcioletniej egzystencji operacje handlowe ze stratą dolarów 175.000.— (ŁP. 35.000) co przypisano niejednolitej jakości produkowanych przetworów.

Wyniki osiągnięte po rekonstrukcji towarzystwa były również nieudane. Do roku 1924 towarzystwo produkowało prawie wyłącznie olejki pomarańczowe i przeprowadzało jedynie na skalę eksperymentalną produkcję soków pomarańczowych oraz skórek pomarańczowych dla bydła.

W tym stanie Departament Rolnictwa w Stanach Zjednoczonych, po zbadaniu przemysłu, doszedł do konkluzji, że prace eksperymentalne winny być w dalszym ciągu przeprowadzane, dopóki nie będzie można stwierdzić, że przemysł ten może dać zyski plantatorom. Towarzystwo to kontynuowało w dalszym ciągu swoją działalność na większą skalę jednakowo żw 10 lat później, t.j. w 1934 r. obejmowało ono swoją produkcją zaledwie połowę owoców, nie nadających się do eksportu. Reszta tych owoców była przyznawana organizacjom charytatywnym lub zbywana po możliwie najtańszych cenach. Krótko więc, roczne raporty Związku Exchange Orange Products Company wykazują, że miało to miejsce tylko w ciągu ostatnich kilku lat, zaś po 20 latach doświadczenia przemysł miał możność zapłacić plantatorom dostatecznie wysokie ceny za ich owoce; plantatorzy jednakże nie otrzymali jeszcze należnych im dochodów z inwestowanych w towarzystwie kapitałów, które wynoszą około 200.000 funtów. Innymi słowy, przemysł przetworów owocowych towarzystwa kalifornijskiego nie jest jeszcze oparty na podstawach handlowych z prywatnego inwestycyjnego punktu widzenia. Poza doświadczeniem z terenu amerykańskiego, na którym przemysł cytrusowy w Palestynie winien się wzorować, został plantatorom palestyńskim w r. 1931 przedłożony plan urządzenia fabryki przetworów owocowych, na przesłankach płacenia dochodu Ł 9 za tonę netto owoców, dostarczanych do fabryki po uwzględnieniu amortyzacji kapitału. Plan ten był fantastyczny zgoła. Plantatorom mówiono, że z tony pomarańcz można uzyskać 6 kg olejku pomarańczowego i prawie połowę wagi owoców w sokach. Pomarańcz w ten sposób miała się stać prawdziwem dobrodziejstwem zgodnie z jego hebrajską nazwą „złote jabłko“.

Spółdzielnia („Jaf — Ora, Ltd., Jaffa Orange Products Cooperative Society Ltd., Rechovoth) została oficjalnie założona w roku 1932 dla podjęcia produkcji olejków i soków, z ilością 47 członków, posiadających 3600 dunamów ziemi, i z kapitałem opartym na subskrypcji ŁP. 2.— od dunama posiadanej ziemi. Fabryka została założona ze zdolnością przetwórczą 1000 ton pomarańcz w sezonie przy zatrudnieniu 100 robotników, lecz nie na podstawie 6 kg., ale 4 kg. olejków z tony pomarańcz. Około roku 1935, gdy stało się jesnym, że poprzednie obliczenia były zupełnie przeszacowane, i że plantatorzy staną wobec ciężkiej sytuacji nieudałych wyników pierwszych usiłowań i wobec faktu wzrastających ilości owoców nienadających się do eksportu, plantatorzy zrozumieli, że nie będą mogli kontynuować powyższej produkcji na skalę eksperymentalną, dopóki nie będą popierani przez cały przemysł cytrusowy jako taki.

Zgodnie z wnioskiem spółdzielni z r. 1935 zostały przeprowadzone próby zajęcia się tą częścią owoców, która może być skonsumowana. Spółdzielnie postanowiły stworzyć jedną agencję sprzedaży dla owoców nienadających się do eksportu i przerobić 10% tych owoców (nie przewyższa-

jących 2.000 ton w sezonie) dla przemysłu przetwórczego, dla otrzymania możliwych wyników handlowych i zapłacenia plantatorom minimum ŁP. 3.— za tonę ich owoców.

Poza fabryką w Rechoboth, która kontynuowała produkcję w skali ograniczonej, nie poczyniono żadnych kroków dla stworzenia takiej organizacji sprzedaży aż do roku 1937, w którym to roku zostało założone towarzystwo „Pri Haarec Ltd.“.

Niejednokrotnie składano plantatorom różne oferty przez strony zainteresowane w rozwoju przetwórczego przemysłu w Palestynie, przy uwzględnieniu cen trochę wyższych niż dochody netto otrzymane za pośrednictwem Pri Haarec w roku ubiegłym. Oferty te jednak nie są realne ponieważ przemysł owocowo-przetwórczy nie jest w stanie swoim początkowym stadium opłacać tak wysokich cen za surowce.

MOŻLIWOŚCI ZBYTU PRODUKTÓW.

W ciągu ostatnich 4-ch lat zostały przeprowadzone ważniejsze badania w Instytucie Badań „Daniel Sieff Research Institute“ w Rechobocie i przez „Palestine Frutarom Limited“ w Hajfie, częściowo oddzielnie, częściowo przy współpracy Instytutu. Prace eksperymentalne idą w kierunku zużytkowania wszystkich części pomarańcz za wyjątkiem ziarenek w produkcji przetworów owocowych, która obejmuje: a) olejki pomarańczowe i grejpfrutowe ze skórek, b) pectin z albedo (biała część znajdująca się między miąższem a skórką, c) sok zwykły skoncentrowany z owoców, d) pokarm dla bydła ze wszystkich resztek łącznie ze skórką.

W Stanach Zjednoczonych fabryki przetworów owocowych produkują obecnie wszystkie te produkty, lecz Palestyna jak dotychczas próbowała produkcję na skalę handlową (chociaż bardzo małą) jedynie soków i olejków eterycznych (należy tu również wspomnieć, że syropy, marmelady i inne pochodne produkty, produkowane z przetworów owocowych nie mogą być uważane za przetwory we właściwym tego słowa znaczeniu. Syrop dla napojów brany jest jedynie w wysokości 30% właściwego soku, który później mieszany z wodą około 7 razy zawiera zaledwie 4% prawdziwego soku.

W Palestynie przeprowadzono próby produkcji olejków. Wykazały one, że z jednej tonny owoców można otrzymać zaledwie 1 — 1½ kg. olejków, podczas gdy w Ameryce otrzymuje się 2 kg. Firma „Palestine Frutarom Limited“, prowadząc eksperymenty w skali technicznej, otrzymała ostatnio z 1 tony 2 kg. olejków, które zostały sprzedane bez trudności po cenach rynkowych.

Należy stwierdzić, że olejek pomarańczowy jest stosunkowo najłatwiejszy do zbycia i winien być z tego powodu w pierwszej linii produkowany na większą skalę. Przy tej okazji należy zaznaczyć, że powinien on mieć

specjalne walory, jak np. czystość i aromat, ażeby móc konkurować z tańszym olejkiem z Gwinei francuskiej.

W sprawie soków podjęte dotychczas badania wykazały, że produkcja soków w Palestynie na większą skalę dla celów eksportowych nie może się opłacić przede wszystkim ze względu na niewytrzymałość ich przy transporcie i przechowywaniu, jak również ze względu na wysokie koszty transportu. Produkuje się już koncentrat 8 : 1 na skalę eksperymentalną i warunki zbytu są obecnie badane.

Jak już wspomniano, korzystanie z soków dla napojów jest bardzo ograniczone, jako że stanowi całkiem 4% ogólnej zawartości napoju. Ilość więc soków używana w tym celu nie może być duża; należy wynaleźć inne zastosowania dla tego soku i w tym celu podjąć nowe badania.

PRODUKCJA OLEJKÓW CYTRUSOWYCH.

Eksperymenty na skalę techniczną dały cenne informacje co do kosztów produkcji olejków na skalę handlową. Wykazują one, że inwestycje w fabryce i w maszynach w wysokości ŁP. 1.000.— mogą być wystarczające dla przeróbki 1000 ton owoców na olejki, i że cała produkcja 2000 kg. olejków będzie kosztowała tylko 1000 funtów, jeśli plantatorzy dostarczą do fabryki owoce bezpłatnie. Koszty produkcji wynoszą, jak następuje:

ŁP. 250 t.j. 25% — płace robocze,

ŁP. 150 t.j. 15% materiały do opakowania,

ŁP. 60 t.j. 6% siła elektryczna (siła i światło).

Reszta 54% t.j. ŁP. 540 będzie wydatkowana na transport, koszty sprzedaży, amortyzację urządzenia fabryki i procenty od zainwestowanego kapitału (4%).

Olejek pomarańczowy na tej podstawie będzie kosztował 10/— za kg. cif naprz. porty angielskie, przy której to cenie jest konkurencyjny; lecz plantator jest uprawniony przynajmniej do otrzymania zwrotu wydatków poniesionych z tytułu transportu owoców z plantacji do fabryki, które wynoszą 250 milsów od tony, nawet jeśli plantacja położona jest w ośrodku cytrusowym. Suma ta wpływa na podrożenie olejku do ŁP. 1250 t.j. 12/6 za kg., która to cena dorównywa obecnej cenie rynkowej, pozostawiając małą marżę dla cen konkurencyjnych dla sprzedaży większych ilości na rynkach, gdzie konkurencja jest duża.

Należy się w związku z tym zastanowić, jakie pozycje mogą ulec redukcji. Jeśli chodzi o koszty robocizny, oparte one są na obecnych niskich płacach, tak że nie mogą być zredukowane. Koszty materiałów do opakowania znajdują się poza kontrolą przemysłu. Siła elektryczna, która stanowi 6% kosztów produkcji, może być zredukowana dla obopólnego dobra, t.j. przemysłu i stacyj elektrycznych. Gdyby przemysł cytrusowy zwrócił się w tej sprawie do towarzystw elektrycznych, uzyskałby bezwątpienia pew-

nych ulg. Zniżki kosztów transportu, o których było powyżej wspomniane, są nawet bardziej ważkie dla przemysłu przetwórczego, niż dla zbytu świeżych owoców, nie nadających się do eksportu. W tych sprawach rząd i przemysł transportowy muszą zrozumieć, że również w ich interesie leży, aby przemysł owocowo-przetwórczy stanął na zdrowych podstawach.

Widoki tego przemysłu mogłoby przynieść plantatorom pewne rozczarowanie, zostaną one jednak rozwiane, jeśli zdadzą sobie sprawę z następujących faktów: zaasdniczo nadwyżka owoców, dostarczana przez plantatorów nie kosztuje ich nic, drzewa bowiem muszą być oczyszczone z owoców, bez różnicy przeznaczenia tychże i koszty tej czynności, jak zbieranie winny obciążyć rachunek zysków i strat plantatora owoców nadających się do eksportu.

Koszty zbiorów według danych 5 głównych spółdzielni, wahają się od 16½ milsa do 21 mils. od skrzynki eksportowej, t.j. przeciętnie 18 milsów od skrzynki. Jako, że owoce nadające się do eksportu, stanowią w przybliżeniu 1/5 ogólnych zbiorów, a 30 skrzynek idzie na tonę, koszty zbierania tony owoców wynoszą 430 milsów.

Naczelnym celem przemysłu owocowo-przetwórczego byłoby zapłacenie plantatorom nietylko kosztów transportu z plantacji do fabryki, lecz również częściowy zwrot wydatków za zbieranie owoców, t.j. 430 milsów od tony oraz odpowiednią cenę za sam owoc. Obecnie nowy przemysł nie może wykorzystać tych owoców, jeśli ma zapłacić więcej, niż wynoszą koszty transportu. Każda dodatkowa zapłata mogłaby być uiszczona jedynie przy współpracy wszystkich zainteresowanych grup w rozwoju palestyńskiego przemysłu cytrusowego. (*Palestine and Middle East*)

DR M. TAMARI (Nicosia)

BOGACTWA NATURALNE CYPRU*)

(dokończenie)

GIPS I UMBRA.

Głównymi minerałami, znajdywanymi w formacji idalian, są złoża gipsu i umbra. Gips występuje w kompaktywnych masywach górskich w różnych miejscowościach, jak np. w Arradipou, blisko Larnace, Yermassoya w pobliżu Limassol, na północy Myrtou i w Patriki na wschodzie, koło Famagusta. Gips cypryjski słynął już w starożytności; wg obliczeń istnieje w kraju ogromna ilość skał gipsu, mogącego służyć dla celów praktycznych. Minerał ten, zwłaszcza w odmianie alabastrowej, jest uży-

*) Początek w Nr 10/38 „Palestyny i Bliskiego Wschodu".

wany w architekturze ornamentalnej i znajduje olbrzymie zapotrzebowanie poza granicami wyspy. Jest on eksportowany zarówno w formie surowej, jako też po wypaleniu i sproszkowaniu go na plaster paryski. Gips wydobywa się w sposób prymitywny. Eksport gipsu surowego wyniósł w r. 1937 —8.700 tonn, sproszkowanego — 4.637 tonn o ogólnej wartości ŁP. 4.700.

Terra umbra występuje w warstwach ziemi brunatnej, o grubości 10—15 stóp, między marglem idalian, a skałami ognistymi. Umbra cypryjska jest zaliczana do najlepszych i używa się jej do preparowania farb, pierwszorzędnej jakości, ponieważ odznacza się trwałością i niepłowieniem koloru. Najwyższy gatunek umbry wydobywany jest w Arrs w pobliżu Trouli. Eksploatuje się ją w skali ograniczonej prymitywną metodą na powierzchni ziemi. Część tego nieorganicznego materiału, używanego do farb, jest eksportowana dopiero po wypaleniu na proszek pod nazwą „umbra palona". Przeważnie jednak wysyła się ją w formie surowej. Stany Zjednoczone i Włochy są głównymi rynkami dla tego wartościowego produktu, którego eksport w r. 1937 wynosił ca. 7.498 tonn o wartości ŁP. 20.000.

Najważniejsze minerały Cypru znajdują się w formacji ognistej. Należy tu odróżnić między górskim masywem (obejmującym prawie całą część południową wyspy, a otaczającym strefę wybrzeża). Masyw górski, rozciągający się do Trouli na wschodzie i Akamas na zachodzie składa się przeważnie z diorytu i serpentynu. Strefa wybrzeża zawiera w sobie andezyt, znany tu jako pillow-lava. Skały ogniste wykazują wiele odmian w jakości i zawartości minerału, zależnie od strony, po której się znajdują. Serpentyn i andezyt mają poważną wartość. Serpentyn zawiera w sobie azbest, chrom i magnezję; andezyt znów miedź, żelazo, rudy siarki i złota. Złoża andezytu, zawierające największą ilość bogactw naturalnych Cypru, rozciągają się wzdłuż pasa, napotykającego na kredę i margiel w sąsiedniej formacji miocenian. Osad geologiczny uchronił bardziej osadowe skały wulkaniczne i złoża mineralne od daleko sięgającego rozkładu chemicznego lub mechanicznego. Istnieją przypuszczenia, że pod ochroną pokładu miocenian może się znajdować większa nawet strefa wulkaniczna.

KOPALNICTWO MIEDZI.

Odmiennie od starożytnego kopalnictwa miedzi, polegającego na topieniu bogatych rud miedziowych (występowały one widocznie wtedy obficie), opiera się dzisiejszy przemysł górniczy na wydobywaniu metalu z miedziowych rud pirytowych. Zawierają one miedź, jako drugorzędny element, głównie w formie chalkopirytu ($CuFeS_2$). Miedziowe rudy piry-

towe używane są do wyrobu kwasu siarczanego, przy którego produkcji otrzymuje się miedź jako produkt poboczny. Z pirytów, zawierających około 3% miedzi, wydobywa się ją drogą ekstrakcji i roztwarzania.

Największe kopalnie pirytu na wyspie znajdują się w Skouriottissa i Mavrovouni; należą one do towarzystwa amerykańskiego „Cyprus Mines Corporation", które wydzierżawiło je w 1915 r. i zaczęło eksportować piryt w 1922 r. Ze względu na większy popyt na minerały, towarzystwo to miało możność rozszerzenia zakresu swej działalności; w chwili obecnej zatrudnia ono około 4.000 robotników, liczbę mniejszą jednak o 1.500 w stosunku do roku 1931. Towarzystwo wybudowało w roku 1927 w Xero nowoczesną fabrykę, która łącznie z olbrzymimi domami towarowymi, warsztatami i laboratoriami tworzy najważniejszy ośrodek górniczy na wyspie. Ostatnio doszło jeszcze urządzenie do wydobywania złota. Lokalna elektrownia towarzystwa w Xero dostarcza prądu do urządzeń fabrycznych, biur i kamieniołomów, na przeszło 8-io milowej przestrzeni. Eksport pirytu i rud miedzi z kopalń towarzystwa, sięga prawdopodobnie 350.000 tonn rocznie.

Następnym, względnie ważnym koncernem eksploatacji miedzio-pirytowej jest Hellenic Company of Chemical Products and Manures Ltd. Ostatnio została przeprowadzona kolej wąskotorowa, łącząca kopalnie z portem Zyyi, z którego wysyłają transporty. Należy podkreślić, że nowe inwestycje podjęte teraz w celu udogodnienia transportu, powierzone zostały firmie palestyńskiej. Towarzystwo zatrudnia blisko 800 robotników i prawdopodobnie rozszerzy swą działalność eksploatacyjną również w innych swoich dzierżawach. Ostatnio zatrudniano większą ilość robotników i zamówiono nowe maszyny do wybierania ziemi.

Trzecim towarzystwem, zaangażowanym w kopalnictwie pirytu, jest Cyprus Sulphur and Copper Company Ltd., mające kopalnie blisko Limni, na wschód od Polis, w strefie Pafos, gdzie istnieją dowody, jak np. w Skuriotissa, o istnieniu staorżytnych warsztatów górniczych. Towarzystwo, w którym jest zainteresowany kapitał angielski, rozpoczęło ostatnio eksportować piryt i rozszerza swe badania również na inne obszary. Ostatnio wybudowało ono w Chrysochou groblę portową dla ładowania pirytu.

KOPALNICTWO ZŁOTA I SREBRA.

Złoża pirytowe mają również ważne znaczenie ze względu na częste występowanie łącznie ze złożami złota i srebra. Ponieważ przypuszczalnie są one pozostałością produktów z oksydacji, przeto piryty, zawierające złoto i srebro znajdywane są pod powierzchnią, pokrytą warstwą pirytu, albo w minimalnej głębokości, znacznie ułatwiającej kopalnictwo. Cypryjskie rudy złota wykazują przeciętną jego zawartość od 15—25 dwt.

Bogatsze rudy eksportuje się w stanie surowym, przeważnie jednak podaje się je na miejscu procesowi wysługiwania metodą cjankową i strącony w ten sposób metal zostaje dopiero eksportowany. Rudy złota, znajdywane w niektórych miejscach, zawierają złoto w tak bardzo rozproszkowanym stanie, że jest ono wprost niewidoczne, a obecność jego można stwierdzić jedynie na drodze laboratoryjnej analizy.

Początkowo eksploatowano złoto w kopalniach Skouriotissa, należących do Cyprus Mines Corporation. Z czasem poczęło towarzystwo eksploatować rudy złota w innych swych kopalniach w Mathiati i Akoliou. Kopalnia złota w Mathiati jest największa na wyspie i zatrudnia około 800 robotników. Rudy złota, wydobywane przez towarzystwo, transportuje się celem obróbki do Xero, gdzie istnieją obecnie zakłady cjankowe, o zdolności przetwórczej 100 tonn. Wytwórczość kopalń Corporation wynosiła w 1936 r. ca. 14.000 oz złota i 8.000 oz srebra (1 oz = 31 gram). Danych z roku 1937 nie posiadamy.

Hellenic Company of Chemical Products and Menures rozwinęło również kopalnie złota w kilku innych miejscowościach. Wybudowało ono zakłady cjankowe w pobliżu Mitsero o zdolności przetwórczej 50 tonn. Zakłady te mają być centralą towarzystwa i prawdopodobnie będą eksploatowały rudy z Agrokipia i możliwie z innych również kopalni.

Dzięki inicjatywie Cyprus Mining Development Company powstały w Kokkinomouti, w sąsiedztwie Larnaca, zakłady, eksploatujące rudy z pobliża. Przedsięwzięcie to będzie miało specjalne znaczenie dla naszych czytelników, ponieważ podjęte zostało przez towarzystwo palestyńskie. Złoto w pewnych ilościach występuje również i w innych miejscowościach. Konieczne jednak będą badania, stwierdzające cyfrową zawartość i rozległość tych złóż.

Ogólna wartość rud złota i srebra, eksportowanych z Cypru w r. 1937 (głównie do Niemiec), wynosiła ŁP. 142.947.

CHROM.

Rudy chromowe w formie chromianów występują w warstwie skał ognistych, głównie w sterfie serpentynu. Chromiany, z których metal chrom i jego związki mogą być produkowane, znajdują się w grzbiecie gór Troods w pobliżu Troeditissa w Jerasa i niedaleko Pafos. Szwedzko-Szwajcarski Cyprus Chrom Company zdobył prawo eksploatacji na kilka lat jednego ze złóż Kokkinorotsos koło Troodos. Na skutek pomyślnych wyników osiągniętych w eksperymentalnym eksporcie kilkuset ton rud, Towarzystwo przystąpiło do systematycznego wywozu na większą skalę i wybudowało w Kakopetria zakłady o przetwórczej zdolności 200 ton dziennie, napowietrzną kolejkę linową z kopalni do zakładów, by stąd

dalej transportować rudy kolejami rządowymi do Famagusta. Przerobiona w zakładach ruda będzie eksportowana jako wysokowartościowa, i należy oczekiwać, że jeszcze w najbliższej przyszłości rozpocznie się ożywiona działalność handlowa. Analizy rud chromowych, przetwarzanych przez towarzystwo, wykazują średnią zawartość chromoksydu (Cr_2O_3) dochodzącą do 5%. Bodźcem w rozwoju tych kopalń był wzrastający popyt na chrom dla produkcji czystej stali i blach.

AZBEST.

Azbest występuje w wielkich złożach w strefie serpentynu w dwóch postaciach jako azbest wąsko-pożyłkowany serpentynem i jako grubopożyłkowany ziemiowodą. Kopalnictwo jest raczej skoncentrowane przy wąsko-żyłkowanym serpentynie, niż przy typie długożyłkowym. Masyw Troods zawiera główne złoża azbestu w strefie serpentynu, w szczególności na wschodniej pochyłości gór Armandos, na wysokości 5000 stóp. Kopalnie te były kolejno własnością kilku przedsiębiorców. Przed wojną należały one do towarzystwa austriackiego. W roku 1919, jako własność nieprzyjaciela uległy konfiskacie przez rząd i odsprzedane w ręce prywatne. Po całym szeregu zmian kopalnie te przeszły wreszcie do British-Tunnel Asbestos Cement Company Ltd.

Są one nowocześnie wyekwipowane, mają siedem pierwszorzędnych młynów, w których serpentyn zostaje mielony, i jeden młyn, specjalnie oczyszczający i klasyfikujący azbest. Przerabiają one 300.000 ton skały rocznie, o przeciętnej zawartości azbestu 4%. Ogólna cyfra wydobywanych skał dochodzi do 2.000.000 ton rocznie. Kopalnie czynne są tylko w suchym sezonie letnim, w którym to okresie zatrudniają do 40.000 robotników. Kopalnie w Amiandos posiadają kolej linową, przewożącą minerały na przestrzeni 18 mil do portu Limassol. Działalność kopalni była dotknięta depresją gospodarczą, ostatnio jednak nastąpiła poprawa i eksport w r. 1937 osiągnął ca 11.000 ton o wartości ŁP. 125 tysięcy w porównaniu z 3.571 ton o wartości ŁP. 70.000 w roku 1931. Należy przypuszczać, że w roku bieżącym wytwórczość wzrośnie do 20.000 ton.

Można jeszcze nadmienić o godnych uwagi złożach magnezji ($MgCO_3$) na przylądku Akamos, które wykazują wysokoprocentową zawartość minerału. Były one eksploatowane przez Cyprus Magnesite Company, którego działalność została jednak zawieszona na kilka lat.

Oprócz wyżej wymienionych koncernów górniczych istnieją także pewne grupy, zajmujące się badaniami. W Limassol tworzy się obecnie cypryjski koncern górniczy, o kapitale 100.000 ŁP., zainteresowany szczególnie w eksploatacji złota.

Większość minerałów Cypru eksportuje się obecnie w surowej albo półsurowej potsaci dla celów przemysłowych, w przyszłości jednak będą one poddawane dalszemu przetwarzaniu na miejscu. Minerały te mogą więc, oczywiście, służyć jako surowce dla przemysłu Palestyny, która dzięki bliskości z Cyprem, może je również dobrze użytkować, jak bardziej oddalone kraje, do których kieruje on swój eksport minerałów.

(*Palestine and Middle East*)

KOMUNIKATY

Izby Handlowej Polsko-Palestyńskiej

KONTYNGENTY NA PRZYWÓZ ARTYKUŁÓW PALESTŃSKICH DO POLSKI.

Ministerstwo Przemysłu i Handlu zawiadomiło Izbę Handlową Polsko-Palestyńską, iż dla Palestyny zostały przyznane następujące kontyngenty:

Na okres grudzień 1938 — styczeń 1939:

5000 ton pomarańcz i grejpfrutów (poz. tar. celn. 60 p. 3).

Na grudzień 1938:

20 ton rogów bydlęcych (poz. tar. celn. 136 p. 1),

3 tony miąższu i soków owocoych (poz. tar. celn. 236),

1tona penazanu (poz. tar. celn. 490 p. 2).

OBROTY HANDLOWE MIĘDZY POLSKĄ A PALESTYNĄ W PAŹDZIERNIKU I OKRESIE STYCZEŃ — PAŹDZIERNIK 1938 R.

Wywóz z Polski do Palestyny w październiku r.b. wynosił 825 tys. zł. (w październiku 1937 — 639 tys. zł.).

W okresie styczeń — październik 1938 wywóz z Polski do Palestyny wyniósł 6.834 tys. zł., przywóz zaś z Palestyny do Polski 6.004 tys. zł. Saldo dodatnie na korzyść Polski w pierwszych 10 miesiącach r.b. wynosi 830 tys. zł.

STATYSTYKA

Handel zagraniczny Polski z krajami Bliskiego Wschodu

Handel zagraniczny Polski z krajami Bliskiego Wschodu w sierpniu i wrześniu 1938 r.

Kraje	Sierpień 1938			Wrzesień 1938		
	Przywóz	Wywóz	Saldo	Przywóz	Wywóz	Saldo
	w tysiącach złotvch					
Palestyna	15	454	+ 439	32	1.087	+1.055
Egipt	1,587	568	—1.019	1,325	652	— 673
Syria	1	100	+ 99	2	89	+ 87
Iran	31	51	+ 20	22	19	— 3
Turcja	598	1.431	+ 833	569	692	+ 123
Cypr	3	6	+ 3	2	4	+ 2
Irak	0	31	+ 31	0	37	+ 37

Handel zagraniczny Polski z krajami Bliskiego Wschodu w okresie styczeń—wrzesień 1938 r. w porównaniu z tymże okresem 1937 r.

Kraje	Styczeń — Wrzesień 1937 r.			Styczeń — Wrzesień 1938 r.		
	Przywóz	Wywóz	Saldo	Przywóz	Wywóz	Saldo
	w tysiącach złotych					
Palestyna	5.394	7.039	+ 1.645	5.959	6.009	+ 50
Egipt	13.569	7.247	— 6.322	13.331	5.793	—7.538
Syria	1	1.540	+ 1.539	254	1.005	+ 751
Iran	515	5.271	+ 4.756	266	257	— 9
Turcja	6.273	986	— 5.287	5.701	9.174	+3.473
Cypr	74	88	+ 14	46	140	+ 94
Irak	47	927	+ 880	24	672	+ 648

Handel zagraniczny *Polski* z krajami Bliskiego Wschodu w okresie styczeń—wrzesień 1938 roku.

(według artykułów).

Artykuły	Przywóz Styczeń-Wrzes. kwint.	Przywóz Styczeń-Wrzes. tys. zł	Wywóz Styczeń-Wrzesień kwint.	Wywóz Styczeń-Wrzesień tys. zł
PALESTYNA				
Ogółem	121,998	5,958	177,872	5,979
			sztuk 890	
Fasola	—	—	360	19
Nasiona sezamowe	328	23	—	—
Mąka żytnia	—	—	1,854	62
Mąki inne	—	—	10	1
Kasza gryczana	—	—	839	26
Mąka ziemniaczana	—	—	370	11
Chrzan świeży	—	—	8	1/2
Grzyby suszone	—	—	2	2
Owoce i jagody suszone	—	—	20	2
Pomarańcze i mandar.	113,052	5,407	—	—
Grejpfruty	7,745	334	—	—
Owoce i jagody południowe	6	5	—	—
Migdały	2	1	—	—
Mieszanki i namiastki kawy	—	—	5	1/2
Rośliny lecznicze	7	2	—	—
Wiklina dla koszykarstwa	—	—	436	5
Obręcze wiklinowe	-	—	120	2
Mięso świeże, solone, mrożone	—	—	121	13
Ptactwo domowe bite „	—	—	3	1/2
Smalec topiony	—	—	3	1
Masło	—	—	5,130	1,229
Sery	—	—	136	07
Pierze i puch	—	—	4	4
Włosie zwierzęce	—	—	1	1/2
Szczecina oczyszczona	—	--	1	1
Jelita surowe i sol.	—	1	37	5
Bydło rogate (sztuk)	—	—	890	272
Gips i alabaster mielone	—	—	100	17
Węgiel drzewny	—	—	900	13
Oliwa	374	82	—	—
Grzyby solone, marynowane	—	—	13	2

Artykuły	Przywóz		Wywóz	
	Styczeń-Wrzesień		Styczeń-Wrzesień	
	kwint.	tys. zł	kwint.	tys. zł
Miąższ i soki owocowe	12	2	82	2
Szynki	—	—	72	18
Konserwy mięsne	21	3	18	2
Konserwy rybne	—	—	32	4
Cukier	—	—	1,564	31
Likiery i wódki	—	—	5	1
Wina	232	34	—	—
Drożdże prasowane	—	—	171	11
Węglany amonu	—	—	5	1/2
Karbid	—	—	377	9
Kolodium	—	—	4	1
Przetwory farmaceutyczne	1	1	16	64
Biel cynkowa	—	—	47	3
Lakiery	—	—	51	5
Olejek eteryczny	—	1	—	—
Artykuły kosmetyczne	—	—	4	4
Skóry surowe i wyprawione	—	—	9	10
Wyroby skórzane	—	—	1	1
Tkaniny z jedwabiu sztuczn.	—	1	—	1/2
Przędza wełniana	—	—	4	5
Tkaniny wełniane	—	1	49	42
Aksamity, plusze	—	—	3	4
Dywany, chodniki	—	—	1	1
Tkaniny bawełniane	—	—	261	120
Przędza jutowa	—	—	14	1
Przędza lniana	—	—	3	1
Tkaniny lniane	—	—	12	7
Firanki, kapy itp	—	—	—	1
Koronki	—	—	1	1
Hafty	—	—	1	1
Wyroby powroźnicze	—	—	56	10
Węże niegumowane, gumowane	—	—	1	1
Wyroby szmuklerskie	—	—	1	1
Bielizna osobista	—	—	1	1
Pościel	—	—	76	15
Bielizna pościelowa	—	—	1	3
Szmaty	147	12	—	—

Artykuły	Przywóz		Wywóz	
	-Wrzesień		Styczeń-Wrzesień	
	kwint.	tys. zł.	kwint.	tys. zł.
Wyroby gumowe	—	—	1	1
Słupy teletechniczne	—	—	1,212	16
Kopalniaki w okrąglakach	—	—	1,047	9
Belki, bale, krawędziarki sosn.	—	—	13,434	201
Belki, bale, krawędziarki, dębowe	—	—	77	1
Deski i łaty sosnowe	—	—	11,252	149
Deski i łaty jodłowe	—	—	334	6
Deski i łaty dębowe	—	—	258	3
Deszczułki do opakowań jodł. świerk	—	—	96,496	2,018
Deszczułki do opakowań, liśc.	—	—	404	6
Deski i łaty, hebl. szpunt.	—	—	15,431	297
Drzwi i ramy okienne	—	—	11	1/2
Forniery, [illegible]	—	—	334	31
Dykty	—	—	12,233	508
Meble gięte i części	—	—	80	11
Meble inne	—	—	22	3
Wyroby drewniane	—	—	5	1
Korki i ściółki do obuwia	—	—	2	1
Tektura	—	—	681	20
Papier pakowy [illegible]	—	—	1,059	23
Papier inny	—	—	2	1/4
Wyroby z papieru, kartonu	—	—	33	5
Książki	31	18	195	47
Dzienniki i czasopisma	—	—	30	14
Druki oraz rysunki jednobarw.	1	1	40	9
Materiały do szlifowania	—	—	36	3
Wyroby ze szkła	—	—	219	23
Żelazo, stal	—	—	3,507	90
Blacha żelazna, stalowa	—	—	394	19
Rury i kształtki żeliwne	—	—	150	6
Wanny, zlewy, umywalnie i in.	—	—	247	13
Drut żelazny, stalowy	—	—	4,439	100
Kołnierze, łączniki, kształtki żelazne,	—	—	110	14
Naczynia blaszane emal.	—	—	127	21
Cynk w blachach, płytach	—	—	10	1
Wyroby z cynku i stopów	—	—	17	3
Wyroby z blachy cynkowej	—	—	15	2
Kapsle, korki itp. z cyny, ołowiu	—	—	74	12

Artykuły	Przywóz Styczeń-Wrzesień kwint.	Przywóz Styczeń-Wrzesień tys. zł.	Wywóz Styczeń-Wrzesień kwint.	Wywóz Styczeń-Wrzesień tys. zł.
Wyroby z nieszlachetnych metali	—	—	2	1
Metal płatkowy alum.	—	—	3	1
Narzędzia drewniane rzem.	—	—	3	1
Czcionki	—	—	42	14
Okucia do drzwi, okien	—	—	25	2
Wyroby nożownicze	—	—	7	6
Lampy z nieszlachetn. metali	—	—	1	1
Sprężyny meblowe	—	—	14	1
Części kotłów	—	—	29	3
Tokarki	—	—	43	7
Maszyny włókiennicze	—	—	67	3
Walce szosowe	—	—	140	6
Maszyny inne	—	—	37	3
Części maszyn i aparatów	—	—	3	1
Sieczkarnie toporowe	—	—	10	1
Samoloty	—	—	24	133
Łodzie żaglowe	—	—	—	5
Zęby sztuczne	—	18	—	—
Wstęgi kinematograficzne	—	—	1	6
Płyty do gramofonów	—	—	2	1
Kapelusze, czapki	—	—	5	7
Guziki	—	—	2	4
Wyroby ze srebra	—	—	12625 gr.	2
Towar zbiorowy	—	—	1	1
EGIPT				
Ogółem	91,104	13,331	938,885	5,793
Fasola	—	—	99	2
Kasza gryczana	—	—	49	2
Słód	—	—	61	3
Chmiel	—	—	2	1/2
Rośliny lecznicze	3	2	—	—
Gumy wszelkie	95	9	—	—
Pręciki piór	—	—	—	1
Węgiel kamienny	—	—	847,502	1,400

Artykuły	Przywóz		Wywóz	
	Styczeń-Wrzesień		Styczeń-Wrzesień	
	kwint.	tys. zł.	kwint.	tys. zł.
Dziegieć smoły	—	—	69	1
Szynki	—	—	119	33
Konserwy mięsne	—	—	7	2
Chlorek amonu	—	—	340	22
Węglany amonu	—	—	87	6
Biel cynkowa	—	—	26	1
Lakiery	—	—	4	1
Klej	—	—	80	8
Wyroby z żelatyny	—	—	—	1
Skóry wyprawione	—	—	—	1
Bicze tkackie, cholewy, rzemyki	—	—	1	5
Rękawiczki skórzane	-	—	—	—
Przędza wełniana	—	—	83	66
Tkaniny wełniane	—	—	181	130
Tkaniny półwełniane	—	—	4	3
Bawełna surowa	67,994	12,968	—	—
Odpadki i wyczeski baw.	148	14	—	—
Tkaniny bawełniane	—	—	2,330	1,182
Welwety, aksamity, plusze	—	—	3	4
Tkaniny lniane	—	—	2	3
Materie firankowe	—	—	199	88
Cerata, tkaniny olejone	—	—	27	6
Futra i wyroby futrzane	—	—	–	1,200
Szmaty	100	13	—	—
Wyroby gumowe	—	—	6	1
Słupy teletechniczne	—	—	13,378	93
Deski i łaty dębowe	—	—	146	2
Deszczułki do opakowań	—	—	2,4292	48
Fryzy dębowe	—	—	1,171	19
Deszczułki posadzkowe	—	—	1,375	59
Dykty	—	—	35,485	1,470
Meble gięte i części	—	—	1190	155
Wyroby drewniane	—	—	13	2
Wyroby koszykarskie	—	—	13	2
Tektura	—	—	295	7
Papier pakowy	—	—	5 529	135
Papier inny	—	—	188	12
Książki	3	5	—	—

Artykuły	Przywóz Styczeń-Wrzesień		Wywóz Styczeń Wrzesień	
	kwint.	tys. zł.	kwint.	tys. zł.
Materiały do szlifowania	—	—	—	1
Przybory sanitarne	—	—	14	1
Naczynia fajansowe	—	—	313	18
Żelazo, stal	—	—	22.315	485
Blacha żel. stal.	—	—	661	18
Drut żelazny stalowy	—	—	331	10
Żelastwo	22,750	319	—	—
Gwoździe druciane	—	—	1,128	33
Gremple, taśmy gremplowe	—	—	9	13
Rury żelazne, stalowe	—	—	242	8
Kołnierze, kształtki, żel., stal.	—	—	34	3
Naczynia blaszane, emal.	—	—	772	119
Łańcuchy żelazne, stalowe	—	—	12	1
Cynk w blachach, płytach	—	—	200	12
Maszyny włókiennicze	—	—	290	62
Krosna tkackie	—	—	22	5
Maszyny rotacyjne	—	—	8	4
Części maszyn i aparatów	—	—	3	3
Narzędzia lekarskie	—	—	2	3
Kapelusze filc. i berety	—	—	2	3
Guziki i inne wyr. z bakel., galal.	—	—	—	1
Wyroby ze srebra	—	—	1530 gr.	1
Wyroby z kości słoniowej	—	—	1	21
SYRIA				
Ogółem	14,237	254	247,635	1,005
Słód	—	—	547	19
Rośliny lecznicze	9	1	—	—
Węgiel kamienny	—	—	2,347	360
Szynki	—	—	18	5
Liście tytoniowe	2	1	—	—
Węglan amonu	—	—	38	2
Farmaceutyczne przetwory	—	—	1	1
Przędza z sztucz. jedw.	—	—	2	1
Tkaniny z jedw. sztuczn.	—	—	1	2
Przędza wełniana	—	—	9	7
Tkaniny wełniane	—	—	216	139

Artykuły	Przywóz Styczeń-Wrzesień		Wywóz Styczeń-Wrzesień	
	kwint.	tys. zł.	kwint.	tys. zł.
Tkaniny półwełniane,	—	—	5	3
Skóry futrzane baranie	179	66	—	—
Skóry futrzane koźle	12	2	—	—
Tkaniny lniane	—	—	2	1
Cerata	—	—	1	1
Klepki bukowe	—	—	175	6
Szpunty, beczki, kadzie bukowe	—	—	768	32
Dykty	—	—	4,475	196
Meble gięte i ich części	—	—	12	2
Tektura	—	—	733	19
Żelastwo	14,032	184	—	—
Żelazo, zwykła stal	—	—	4,084	99
Odlewy żeliwne kuch.	—	—	17	1
Zlewy, płucznie i in. wyr. żeliwne	—	—	60	3
Drut żelazny, stalowy	—	—	620	16
Rury żelazne, stalowe	—	—	867	30
Kołnierze, kształtki, żel., stal.	—	—	99	11
Naczynia blasz. emal.	—	—	208	34
Sprężyny meblowe	—	—	10	1
Stożki filcowe	—	—	1	1
Guziki z rogu, bakelitu	—	—	1	3
IRAN				
Ogółem	621	266	1,595	257
Brzoskwinie i morele susz.	150	16	—	—
Rośliny lecznicze	2	1	—	—
Szellak i in. żywice	180	95	—	—
Gumy wszelkie	275	139	—	—
Asafetyda, oliban	9	2	—	—
Karbid	—	—	467	10
Skóry futrzane jagnięce	1	1	—	—
Tkaniny wełniane	—	—	199	197
Dykty	—	—	220	12
Meble gięte i części	—	—	8	1
Dywany, chodniki	4	12	—	—
Blacha żelazna, stal. ocynkow.	—	—	660	33
Cynk w gąskach, prętach	—	—	30	1
Palniki do lamp naftowych	—	—	10	2

Artykuły	Przywóz Styczeń-Wrzesień		Wywóz Styczeń-Wrzesień	
	kwint.	tys. zł.	kwint.	tys. zł.
TURCJA				
Ogółem	42,105	5,701	201,647	9,174
Nasiona sezamowe	4,048	327	—	—
Chmiel	—	—	27	2
Rodzynki	6,660	628	—	—
Figi suszone	121	9	—	—
Orzechy włoskie	156	34	—	—
Orzechy laskowe	3,156	640	—	—
Garbarskie drewno	3,568	114	—	—
Żołądki	—	—	3	5
Rudy, szlamy chromowe	14,558	155	—	—
Liście tytoniowe	5,500	3,138	18	10
Chloran i nadchloran potasu	—	—	700	70
Chlorek amonu	—	—	840	40
Węglany amonowe	—	—	30	2
Kwas octowy, ocet drzewny	—	—	100	9
Eter etylowy	—	—	5	1
Opium	1	4	—	—
Biel cynkowa	—	—	1,002	47
Lakiery	—	—	30	29
Ekstrakty garbnikowe suche	1,258	89	—	—
Klej kostny	—	—	552	50
Przetwory chem. organ.	—	—	4	7
Futra baranie i koźle	34	13	—	—
Aksamity, plusze, jedw.	—	—	3	7
Przędza wełn.	—	—	2,002	2,274
Tkaniny jutowe	—	—	3,551	399
Dywany i chodniki	2	5	—	—
Bawełna surowa	2,837	509	—	—
Wyroby gumowe	—	—	16	10
Drewno ciosane, nieobr.	191	20	15	2
Deski i łaty	—	—	299	7
Deszczułki do opakowań	—	—	11,686	274
Deski i łaty hebl. szpunt.	—	—	15,351	381
Deszczułki posadzkowe	—	—	338	17
Dykty	—	—	1,687	89
Forniery	10	7	—	—
Papier wszelki	-	—	2,587	686

Artykuły	Przywóz		Wywóz	
	Styczeń-Wrzesień		Styczeń-Wrzesień	
	kwint.	tys. zł.	kwint.	tys. zł.
Przybory sanitarne	—	—	751	68
Żelazo, zwykła stal	—	—	129,277	3,221
Blacha żelazna, stalowa	—	—	17,545	543
Stal szlachetna	—	—	21	8
Drut żelazny, stalowy	—	—	429	11
Rury żelazne, stalowe	—	—	3,710	190
Kołnierze, łączniki, kształtki żel.	—	—	1,540	214
Cynk w gąskach, prętach	—	—	7,330	366
Stopy aluminium w płytach, blach.	—	—	8	12
Mosiądz, tombak, spiż, bronz	—	—	13	9
Nity	—	—	3	6
Wyroby z nieszlach. metali	—	—	12	62
Maszyny włókienn. i przędzaln.	—	—	111	29
Części maszyn i aparatów	—	—	10	6
Żarówki elektryczne	—	—	5	8
Instrumenty perkusyjne	4	7	—	—
Guziki	—	—	—	1
CYPR				
Ogółem	670	46	2,106	140
Pomarańcze i mandarynki	82	4	—	—
Rodzynki	392	22	—	—
Oliwa skażona	21	3	—	—
Kwasy tłuszcz. roślinne	172	17	—	—
Szynki	—	—	5	1
Węglany amonu i chlorek amonu	—	—	15	1
Skóry wyprawione	—	—	—	1
Tkaniny wełniane	—	—	17	5
Tkaniny bawełniane	—	—	89	43
Liny, linki, powrozy	—	—	5	1
Dykty	—	—	1,268	57
Tektura	—	—	334	11
Papier	—	—	4	1
Rury żelazne, stalowe	—	—	334	14
Naczynia blaszane emaliowane	—	—	28	5

Artykuły	Przywóz Styczeń-Wrzesień		Wywóz Styczeń-Wrzesień	
	kwint.	tys. zł.	kwint.	tys. zł.
IRAK				
Ogółem	492	24	3,213	673
Daktyle	492	24	—	—
Karbid	—	—	102	3
Skóry	—	—	1	2
Tkaniny z jedw. sztuczn.	—	—	—	1
Przędza wełniana	—	—	210	196
Tkaniny wełniane	—	—	720	296
Wata bawełniana	—	—	26	8
Tkaniny bawełniane	—	—	5	3
Cerata, tkaniny olejone	—	—	42	9
Dykty	—	—	20	1
Meble gięte i ich części	—	—	635	91
Meble inne	—	—	27	2
Wyroby drewniane	—	—	10	1
Blacha żelazna, stalowa	—	—	100	3
Rury i kształtki żeliwne	—	—	1,092	35
Zlewy, żłoby, płucznie	—	—	99	6
Rury żelazne, stalowe	—	—	53	2
Naczynia blaszane emaliowane	—	—	62	10
Guziki z rogu, bakelotu	—	—	1	2
Wyroby z kości słoniow.	—	—	—	1

Handel zagraniczny Palestyny

Handel zagraniczny Palestyny w sierpniu oraz w okresie styczeń—sierpień 1938 r.

	Siepien 1938	Styczeń-Sierpien 1938
	w funtach palestyńskich	
Przywóz ogółem	1,192,000	9,030,469
w tym towarów	1,141,017	8,726,272
Wywóz ogółem	173,478	3,775,219
w tym towarów	129,574	3,489,650
Reeksport	47,599	371,794
Tranzyt	56,510	475,806

Przywóz do Palestyny głównych artykułów w sierpniu oraz w okresie styczeń—sierpień 1938 r.

	Sierpien 1938		Styczeń-Sierpien 1938	
	Kwintale	ŁP.	Kwintale	ŁP.
Ryż	26,533	25,153	161,142	169,320
Pszenica	14,286	11,051	66,125	181,004
Żyto	4,714	3,193	45,496	35,386
Mąka pszenna	15,163	18,439	126,703	174,210
Mąka żytnia	353	415	4,285	5,276
Bydło (sztuk)	2,814	25,633	18,108	186,682
Drób (sztuk)	43,554	2,478	535,860	33 760
Cukier	32,503	21,939	186,966	146,272
Masło	1,588	16,381	12,120	127,391
Sery	460	2,249	6,414	31,878
Ziemniaki	15,871	7,182	86,295	45,489
Rury żelazne, żeliwne	3,686	7,268	45,789	95.828
żelazo w sztabach i prętach	11,714	11,536	125,630	137,616
Drzewo budulcowe m³	14,107	39,090	71,683	241,449
Drzewo na skrz. pom. m³	6,756	27,656	74,037	335,851
Dykty	1,775	3.746	12,155	22,917
Tkaniny bawełniane szare	742	5,662	4,355	37,841
„ „ bielone	374	4,963	3,109	43,989
„ „ farb. i druk.	929	15,412	9,104	160,253
Tkaniny wełniane	148	8,698	1,284	85,724
„ z czyst. jedw.	4	276	47	3,829
„ z sztuczn. jedw.	149	4,159	2,098	64.568
Benzyna (litrów)	4,235,185	15,352	33,860,789	120,145
Nafta (litrów)	4,077,382	12,362	38,874,542	120,589
Automobile (sztuk)	77	16,960	710	163 343

Wywóz z Palestyny głównych artykułów w sierpniu i w okresie styczeń—sierpień 1938 r.

	Sierpień 1938		Styczeń-Sierpień 1938	
	Kwintale	ŁP.	Kwintale	ŁP.
Pomarańcze (skrzynek)	—	—	6.735.443	2,329.091
rejpfruty (skrzynek)	—	—	1,159.355	309.230
ytryny (skrzynek)	1,450	775	29.490	10.072
skóry surowe i suszone	1,624	5,762	13.431	60.121
elita	139	2,018	738	11.914
Vino (litrów)	123.867	4,654	468.782	13.679
)liwa jadalna	2,308	7,393	13.911	47.350
Soki owocowe, niecukrzone	258	753	6.524	15.382
Migdały	9	38	60	394
Pończochy i skarpetki (pary)	15.759	665	61,459	2.280
Mydło do prania	2.297	6.292	17 744	47.949
Zęby sztuczne	—	3.237	—	21.906

Handel zagraniczny Palestyny według krajów w sierpniu i w okresie styczeń—sierpień 1938 r.

	Sierpień 1938				Styczeń-Sierpień 1938			
	Przywóz	Wywóz	Reeksp.	Tranzyt	Przywóz	Wywóz	Reeksp.	Tranzyt
	w funtach palestyńskich							
W. Brytania	368.405	37.227	4,195	13,203	2,040,824	1,707,808	41,368	112080
Niemcy	149.078	126	942	699	1,178,682	71,324	11,749	32,622
Francja	15.117	1,837	560	—	139,123	61,815	3,411	8
Czechosłow.	35.609	1,192	203	—	244,139	86,966	3,824	—
Belgia	20.213	786	1,695	—	232,029	144,637	3,450	943
Włochy	13.265	7.034	122	535	143,538	22,763	6,394	6,020
Holandia	9.608	4,944	5	—	121,042	296,552	3,906	—
Szwecja	10.351	103	—	—	65,560	108,092	338	15
Rumunia	90.744	3.321	70	—	794,730	87,553	252	—
Egipt	22.423	5 922	21,608	205	295,902	62,246	171,621	10,489
Syria	94.592	41.401	8,238	281	677,599	291,683	47,913	1,227
Irak	17.408	623	3,748	17,085	113,164	5,255	27,324	113528
Iran	398	—	335	—	69,752	292	1,722	270
Turcja	2.800	940	—	—	52,531	27,334	168	—
Arabia	763	40	6	—	6,808	1,244	265	29
Polska	28.398	1,280	1,430	—	259,952	99,436	2,977	—

Ruch ludności w Palestynie

a) Ogólna ilość przybyłych i opuszczających Palestynę w sierpniu i w okresie styczeń—sierpień 1938 r.

	Sierpień 1938		Stycz.-Sierp. 1938	
	Ogółem	Żydzi	Ogółem	Żydzi
Przybyli				
a) Imigranci	991	832	6,341	5,616
b) Powracający po nieobecności pow. jednego roku	179	104	1,077	642
c) Powracający po nieobecności do jednego roku	11,750	2,304	60,737	13,074
d) Turyści przybyli	5,397	570	60,507	7,967
e) Turyści tranzytem	655	15	8,281	638
Ogółem	18,972	3,825	136,943	27,937
Wyjechali				
f) Opuszczający kraj na okres pow. jednego roku	214	115	1,101	674
g) Opuszczający kraj na okres do jednego roku	16,070	3,701	80,690	21,798
h) Turyści wyjeżdżający	5,259	653	59,610	7,473
i) Turyści tranzytem	686	28	8,129	653
Ogółem	22,229	4,497	149,530	30,598

b) Kategorie imigrantów.

	Sierpień 1938		Styczeń-Sierpień 1938	
	Ogółem	Żydzi	Ogółem	Żydzi
A (I) Kapitaliści (ŁP. 1000 i wyżej)	128	128	807	791
A $(I)_2$ Członkowie rodzin A (I)	124	124	611	605
A (III) Rzemieślnicy (ŁP. 250)	—	—	1	1
A $(III)_2$ Członkowie rodzin A (III)	—	—	1	1
C (I) Robotnicy	189	179	1,966	1,839
(C $(I)_2$ Członkowie rodzin C (I)	178	176	917	896
D Członk. rodz. mieszkańców Palestyny	218	185	1,581	1,214
Inne kategorie	325	195	1,381	930
	1,162	987	7,271	6.277

c) Imigranci przybyli do Palestyny w okresie styczeń — sierpień oraz w sierpniu 1938 r. według krajów pochodzenia.

Kraje pochodzenia	Sierpien 1938		Styczeń-Sierpien 1938	
	Ogółem	Żydzi	Ogółem	Żydzi
Polska	185	185	2,197	2,192
Niemcy	553	545	2,418	2,352
Rumunia	26	26	320	313
W. Brytania	113	7	351	53
Czechosłowacja	16	17	164	164
Jemen i Aden	76	76	210	210
Litwa	10	10	121	121
Łotwa	5	5	82	81
Francja	7	7	73	55
Stany Zjednoczone	12	8	86	67
Turcja	—	—	29	25
Inne kraje	159	102	1,220	644
	1.162	987	7.271	6.277

*) W tym z Austrii ogółem 277 osób, Żydów 273.

d) Imigranci, którzy przyjęli obywatelstwo palestyńskie w okresie styczeń—sierpień oraz w sierpniu 1938 r. według krajów pochodzenia.

Kraje pochodzenia	Sierpien 1938		Styczeń-Sierpien 1938	
	Ogółem	Żydzi	Ogółem	Żydzi
Polska	795	795	4,835	4,835
Niemcy	626	626	2,566	2,564
Rumunia	151	151	860	860
Litwa	47	47	481	481
Rosja	38	38	426	424
Jemen	8	8	234	234
Łotwa	16	16	232	232
Turcja	42	20	216	133
Iran	7	7	114	111
Irak	6	6	83	83
Czechosłowacja	14	14	115	115
Inne kraje	344	332	2,699	2,589
	2.094	2.060	12.861	12.661

* * *

Polski Eksport Żelaza Sp. z o. o. w Katowicach, Lompy 14, założony został w r. 1926, a działalność jego ograniczała się do eksportu produktów walcownianych, pochodzących z hut koncernu Wspólnoty Interesów Górniczo-Hutniczych S. A. w Katowicach.

W maju 1935 roku utworzona zostaje organizacja eksportu wyrobów walcownianych całego hutnictwa polskiego. W organizacji tej Polski Eksport Żelaza posiada wyłączne prawo sprzedaży zagranicznej, na zasadzie umowy komisowej i na własny rachunek, następujących przedsiębiorstw: Wspólnota Interesów Górniczo-Hutniczych S. A. w Katowicach, Śląskie Zakłady Górniczo-Hutnicze „Huta Pokój" S. A. w Katowicach, Zjednoczone Zakłady Górniczo-Hutnicze „Modrzejów Hantke" S. A. w Sosnowcu, Towarzystwo Akcyjne Zakładów Hutniczych „Huta Bankowa" S. A. w Dąbrowie Górniczej, Towarzystwo Sosnowieckich Fabryk Rur i Żelaza S. A. w Sosnowcu, Spółka Akcyjna Wielkich Pieców i Zakładów Ostrowieckich w Ostrowcu, Towarzystwo Starachowickich Zakładów Górniczych S. A. w Warszawie, oraz posiada czasową umowę komisową z: Górniczą i Hutniczą Spółką Akcyjną „Huta Trzyniec" w Trzyńcu, Alber Hahn, Walcownia Rur, Nowy Bogumin.

Polski Eksport Żelaza Sp. z o. o. w Katowicach jest również przedstawicielem Biura Sprzedaży Polskich Walcowni Rur Sp. z o. o. w Katowicach, na kraje zamorskie i posiada umowy komisowe z różnymi fabrykami drutu i gwoździ na sprzedaż eksportową. Coraz większy zakres działalności Polskiego Eksportu Żelaza, obejmujący obecnie 45 rynków sprzedaży, posiadanie 29 przedstawicielstw w krajach Europy i zamorskich, w tym Oddział w Hamburgu „Polski Eksport Żelaza" Sp. z o. o., Hamburg 1, Alsterdamm 8, jako też własne firmy w Holandii „N. V. Poolsche Yzer Export Maatschappij" s'Gravenhage, Koninginnegracht 42 i Argentynie „Copomet" Productos Metalurgicos de Polonia, Buenos Aires, Diagonal Norte 788, wskazują na rozwój działalności tej placówki gospodarczej Polski.

Potwierdza to zwiększenie obrotów w ostatnich latach i tak rok 1937 (195.438 ton) wykazał w porównaniu z r. 1936 (163.195) wzrost tonażu wyeksportowanego o 19,8%, gdy sprzedaże na rynkach eksportowych świata wzrosły o 16,3%.

W szczególności eksport na rynki Bliskiego Wschodu w powyższych latach przedstawiał się następująco:

Kraje:	*rok 1936*	*rok 1937*
Palestyna	3.405 ton	5.070 ton
Turcja	195 „	781 „
Syria	2.191 „	1.282 „
Egipt	6.329 „	4.288 „
Irak	210 „	20.338 „
Iran	626 „	2.073 „

W roku 1937 Polski Eksport Żelaza rozpoczął też działalność importową, a mianowicie zajął się importem złomu żeliwnego i rud żelaznych.

Eksport kierowany jest przeważnie drogą morską przez Gdynię, co stanowi 71% wysyłek pierwszych trzech kwartałów r. 1938, a bandera polska zajmuje 2 miejsce, reprezentując 28% transportów żelaza.

Zdobywanie nowych rynków zbytu, mimo trudnej konkurencji zagranicznej, zwiększający się z roku na rok tonaż wyeksportowanych produktów walcownianych, rozszerzenie działalności na import surowców hutniczych, wskazuje na stały rozwój Polskiego Eksportu Żelaza.

REDAKCJA I ADMINISTRACJA:

Warszawa, ul. Fredry 10. — Tel. 246-37, 521-06. P. K. O. 9231.

Redaktor odpowiedzialny:

Inż. JÓZEF THON

Wydawca:

POLSKO-PALESTYŃSKA IZBA HANDLOWA

Druk. „Monolit", Warszawa, Elektoralna 3, tel. 581-92.